2024/1747

26.6.2024

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) 2024/1747,

13. juuni 2024,

millega muudetakse määruseid (EL) 2019/942 ja (EL) 2019/943 seoses liidu elektrituru korralduse parandamisega

(EMPs kohaldatav tekst)

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 194 lõiget 2,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust ([1]),

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust ([2]),

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt ([3])

ning arvestades järgmist:

(1) Alates 2021. aasta septembrist on elektriturgudel olnud väga kõrged hinnad ja suured kõikumised. Nagu Euroopa Liidu Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostöö Amet (ACER) 2022. aasta aprillis oma lõpphinnangus ELi elektri hulgimüügituru korraldusele märkis, on see peamiselt tingitud elektritootmise sisendina kasutatava gaasi kõrgest hinnast.

(2) Venemaa poolt energiaühenduse asutamislepingu ([4]) osalise Ukraina vastu algatatud agressioonisõja eskaleerumine ja alates 2022. aasta veebruarist kehtestatud seonduvad rahvusvahelised sanktsioonid on toonud kaasa gaasikriisi, põhjustanud üleilmse energiaturu häireid, süvendanud kõrgete gaasihindade probleemi ning oluliselt mõjutanud elektrihindu. Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on samuti tekitanud ebakindlust muu elektrijaamades kasutatava tooraine, näiteks kivisöe ja toornafta tarnete suhtes. Kõnealune ebakindlus on toonud kaasa veelgi suurema elektrihindade volatiilsuse. Mitme tuumareaktori vähenenud kättesaadavus ja hüdroenergia vähene toodang suurendasid veelgi elektrihindade tõusu.

(3) Kõnealusele olukorrale reageerimiseks tegi komisjon oma 13. oktoobri 2021. aasta teatises „Toimetulek energiahindade tõusuga: meetme- ja toetuspakett“ ettepaneku meetmepaketi kohta, mida liit ja selle liikmesriigid võivad kasutada, et leevendada kõrgete energiahindade vahetut mõju kodutarbijatele ja ettevõtetele, hõlmates sissetulekutoetusi, maksusoodustusi ning energia säästmise ja salvestamise meetmeid, ning tugevdada vastupanuvõimet tulevastele hinnašokkidele. Komisjon pakkus 8. märtsi 2022. aasta teatises „REPowerEU: Euroopa ühismeede taskukohasema, kindlama ja kestlikuma energiavarustuse tagamiseks“ välja veel hulga meetmeid, et seda meetmepaketti tugevdada ja kasvavatele energiahindadele reageerida. 23. märtsil 2022 kehtestas komisjon ka ajutise riigiabi andmise raamistiku, et teatavate toetustega saaks leevendada kõrgete energiahindade mõju.

(4) 18. mail 2022 esitles komisjon oma kava „REPowerEU“, millega kehtestati liidu sõltuvuse vähendamiseks Venemaa fossiilkütustest lisameetmed energiasäästu, energiavarustuse mitmekesistamise, suurendatud energiatõhususe eesmärgi ja taastuvenergia kiirema kasutuselevõtu valdkonnas, mis muu hulgas sisaldas ka ettepanekut suurendada liidu 2030. aasta taastuvatest energiaallikatest toodetud energia summaarse lõpptarbimise eesmärki 45 %-ni. Komisjoni 18. mai 2022. aasta teatises „Tegevuskava energiaturul sekkumiseks lühikeses perspektiivis ja elektrituru

([1]) ELT C 293, 18.8.2023, lk 112.
([2]) ELT C, C/2023/253, 26.10.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/253/oj.
([3]) Euroopa Parlamendi 11. aprilli 2024. aasta seisukoht (*Euroopa Liidu Teatajas* seni avaldamata) ja nõukogu 21. mai 2024. aasta otsus.
([4]) ELT L 198, 22.7.2006, lk 18.

korralduse täiustamiseks pikas perspektiivis“ esitati kõrgete energiahindadega toimetulekuks täiendavad lühiajalised meetmed ning määrati kindlaks võimalikud valdkonnad elektrituru korralduse parandamiseks ja teatati kavatsusest neid valdkondi hinnata õigusraamistiku muutmiseks.

(5) Selleks et tegeleda kiiresti energiahinna kriisi ja julgeolekuprobleemidega ning tulla toime elanikke tabavate hinnatõusudega, võttis liit vastu mitu õigusakti, sealhulgas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2022/1032 ([5]), millega kehtestati tugev gaasi hoiustamise kord, ning nõukogu määruse (EL) 2022/1369 ([6]), millega nähti ette tõhusad gaasi- ja elektrinõudluse vähendamise meetmed, nõukogu määruse (EL) 2022/1854 ([7]), millega kehtestati hindade piiramise meetmed, et vältida ootamatut tulu nii gaasi- kui ka elektriturgudel, ning nõukogu määruse (EL) 2022/2577 ([8]), millega kehtestati meetmed taastuvenergiaseadmetele loamenetluste kiirendamiseks.

(6) Hästi lõimitud energiaturg, mis põhineb Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrustel (EL) 2018/1999, ([9]) (EL) 2019/942 ([10]) ja (EL) 2019/943 ([11]) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiividel (EL) 2018/2001, ([12]) (EL) 2018/2002 ([13]) ja (EL) 2019/944, ([14]) mida koos nimetatakse paketiks „Puhas energia kõikidele eurooplastele“, mis võeti vastu 2018. ja 2019. aastal, (edaspidi „puhta energia pakett“), võimaldab liidul saada kõigis turutingimustes ühtsest energiaturust majanduslikku kasu ning tagab ühtlasi varustuskindluse ja toetab CO_2 heite vähendamist, et saavutada liidu kliimaneutraalsuse eesmärk. Piiriülene ühendatus tagab ka elektrisüsteemide ohutuma, töökindlama ja tõhusama toimimise ning parema vastupanuvõime lühiajaliste hinnašokkide suhtes.

(7) Energia siseturu tugevdamiseks ning kliimaeesmärkide ja energiasüsteemi ümberkujundamise eesmärkide saavutamiseks on vaja liidu elektrivõrku olulisel määral uuendada, et see oleks võimeline tulema toime taastuvenergia tootmisvõimsuse tohutu suurenemisega, tootmismahtude kõikumisega vastavalt ilmastikutingimustele, muutuvate elektrivoogude mustritega kogu liidus ja uue nõudlusega, näiteks elektrisõidukid ja soojuspumbad. Riigisisesed ja piiriülesed investeeringud võrkudesse on elektrienergia siseturu nõuetekohaseks toimimiseks, sealhulgas varustuskindluse tagamiseks väga olulised. Sellised investeeringud on vajalikud taastuvenergia ja nõudluse lõimimiseks olukorras, kus need asuvad varasemaga võrreldes teineteisest kaugemal, ning lõppkokkuvõttes liidu kliima- ja energiaeesmärkide saavutamiseks. Seepärast peaks liidu elektrituru mis tahes reform aitama kaasa lõimituma Euroopa elektrivõrgu loomisele, tagamaks, et iga liikmesriik saavutab elektrivõrkude omavahelise ühendatuse taseme määruse (EL) 2018/1999 artikli 4 punkti d alapunkti 1 kohasele vähemalt 15 % elektrivõrkude omavahelise ühendatuse eesmärgile 2030. aastaks, et seda ühendusvõimsust kasutatakse võimalikult palju piiriüleses kaubanduses ning et ehitatakse või uuendatakse liidu elektrivõrku ja ühenduvustaristut, näiteks viiakse ellu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2022/869 ([15]) kohaselt loodud ühishuviprojekte. Kõigile liidu kodanikele ja

([5]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. juuni 2022. aasta määrus (EL) 2022/1032, millega muudetakse määruseid (EL) 2017/1938 ja (EÜ) nr 715/2009 seoses gaasi hoiustamisega (ELT L 173, 30.6.2022, lk 17).

([6]) Nõukogu 5. augusti 2022. aasta määrus (EL) 2022/1369, mis käsitleb gaasinõudluse vähendamise koordineeritud meetmeid (ELT L 206, 8.8.2022, lk 1).

([7]) Nõukogu 6. oktoobri 2022. aasta määrus (EL) 2022/1854, mis käsitleb kõrgete energiahindadega seotud erakorralisi sekkumismeetmeid (ELT L 261 I, 7.10.2022, lk 1).

([8]) Nõukogu 22. detsembri 2022. aasta määrus (EL) 2022/2577, millega kehtestatakse raamistik taastuvenergia kasutuselevõtu kiirendamiseks (ELT L 335, 29.12.2022, lk 36).

([9]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013 (ELT L 328, 21.12.2018, lk 1).

([10]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2019. aasta määrus (EL) 2019/942, millega asutatakse Euroopa Liidu Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostöö Amet (ELT L 158, 14.6.2019, lk 22).

([11]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2019. aasta määrus (EL) 2019/943, milles käsitletakse elektrienergia siseturgu (ELT L 158, 14.6.2019, lk 54).

([12]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/2001 taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta (ELT L 328, 21.12.2018, lk 82).

([13]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/2002, millega muudetakse direktiivi 2012/27/EL, milles käsitletakse energiatõhusust (ELT L 328, 21.12.2018, lk 210).

([14]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/944 elektrienergia siseturu ühiste normide kohta ja millega muudetakse direktiivi 2012/27/EL (ELT L 158, 14.6.2019, lk 125).

([15]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2022. aasta määrus (EL) 2022/869 üleeuroopalise energiataristu suuniste kohta ja millega muudetakse määrusi (EÜ) nr 715/2009, (EL) 2019/942 ja (EL) 2019/943 ning direktiive 2009/73/EÜ ja (EL) 2019/944 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 347/2013 (ELT L 152, 3.6.2022, lk 45).

ettevõtjatele tuleks tagada piisav ühenduvus, kuna see võib anda neile olulisi võimalusi osaleda liidu energiasüsteemi ümberkujundamises ja digiüleminekus. Erilist tähelepanu tuleks pöörata äärepoolseimatele piirkondadele, millele on osutatud Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artiklis 349, milles tunnistatakse nende erilisi piiranguid ja nähakse ette nende suhtes erimeetmete võtmine.

(8) Praegune elektrituru korraldus on muu hulgas aidanud välja töötada uusi ja uuenduslikke tooteid, teenuseid ja meetmeid elektri jaemüügiturgudel, mis toetavad energiatõhusust ja taastuvenergia kasutuselevõttu ning suurendavad valikuvõimalusi, et aidata tarbijatel vähendada oma energiakulusid sealhulgas tänu väiketootmisseadmetele ja uutele teenustele tarbimiskaja pakkumiseks. Energiasüsteemi digiülemineku potentsiaal ja selle ärakasutamine, näiteks tarbijate aktiivne osalemine, on liidu tulevaste elektriturgude ja -süsteemide üks põhielemente. Samal ajal tuleb arvestada tarbijate valikuid ja võimaldada tarbijatel saada kasu mitmesugustest lepingupakkumistest ning kaitsta kodutarbijaid energiakriisi ajal kõrgete hindade eest. Energiasüsteemi lõimimise all mõeldakse energiasüsteemi kui terviku kavandamist ja käitamist, ühendades üksteisega koostoimes ja digiülemineku toetusel tugevamalt eri energiakandjad, taristud ja tarbimissektorid, et pakkuda kindlat, taskukohast, usaldusväärset ja kestlikku energiat.

(9) Energiakriisi taustal on praegune elektrituru korraldus esile toonud mitmesuguseid puudusi ja ootamatuid tagajärgi, mis on seotud lühiajalistel elektriturgudel esinevate kõrgete ja volatiilsete fossiilkütusehindade mõjuga ning sunnivad kodumajapidamisi ja ettevõtjaid seisma silmitsi hüppeliste hinnakõikumistega nende elektriarvetel.

(10) Taastuvenergia ja puhaste paindlike tehnoloogialahenduste kiirem kasutuselevõtt on kõige kestlikum ja kulutõhusam viis, kuidas struktuuriliselt vähendada nõudlust fossiilkütuste järele, mida kasutatakse elektritootmiseks ning elektri otsetarbimiseks, tehes seda energianõudluse elektrifitseerimise ja energiasüsteemi lõimimise kaudu. Taastuvad energiaallikad võivad tänu väikestele käitamiskuludele positiivselt mõjutada elektrihindu kogu liidus ja vähendada fossiilkütuste tarbimist.

(11) Elektrituru korralduse muudatused peaksid tagama, et taastuvelektri suurenevast kasutuselevõtust ja üldisemast energiasüsteemi ümberkujundamisest saadav kasu jõuaks tarbijateni, sealhulgas kõige kaitsetumate tarbijateni, ning kaitsma neid lõppkokkuvõttes energiakriiside eest ja takistama seda, et veelgi rohkem kodutarbijaid langeks energiaostuvõimetuse lõksu. Need muudatused peaksid leevendama fossiilkütuste, eelkõige gaasi kõrgete hindade mõju elektrihindadele, et kodutarbijad ja ettevõtjad võiksid saada pikemas perspektiivis kasu taskukohasest ja kindlast energiast, mis on toodetud kestlikest taastuvatest ja vähese CO_2 heitega energiaallikatest, ning energiatõhusate lahenduste rollist üldiste energiakulude alandamisel, mis võib vähendada vajadust laiendada elektrivõrku ja tootmisvõimsust.

(12) Elektrituru korralduse reformi eesmärk on taskukohaste ja konkurentsivõimeliste elektrihindade saavutamine kõigi tarbijate jaoks. Sellisena peaks see reform kasu tooma mitte üksnes kodutarbijatele, vaid ka liidu tööstusharude konkurentsivõimele, lihtsustades võimalusi teha investeeringuid puhtasse tehnoloogiasse, mida neil on vaja kliimaneutraalsusele ülemineku eesmärkide täitmiseks. Energiasüsteemi ümberkujundamist liidus peab toetama tugev alus puhta tehnoloogia tootmiseks. Reformid toetavad tööstussektori taskukohast elektrifitseerimist ning liidu üleilmset juhtrolli puhta energia tehnoloogia alases teadus- ja innovatsioonitöös.

(13) Hästitoimivad ja tõhusad lühiajalised turud on oluline vahend, mis aitab taastuvenergia- ja paindlikkusallikaid elektriturule lõimida, ning need võimaldavad energiasüsteemi kulutõhusal viisil lõimida.

(14) Päevasisesed turud on eriti olulised selleks, et muutlikke taastuvaid energiaallikaid võimalikult väheste kuludega elektrisüsteemi lõimida, sest võimaldavad turuosalistel kaubelda elektri puudu- või ülejäägi korral tarneajale lähemal. Kuna muutliku taastuvenergia tootjad saavad oma tootmismahtu täpselt hinnata alles veidi enne tarneaega, on väga tähtis, et neil oleks elektritarnimise ajale võimalikult lähedasel ajal juurdepääs likviidsele turule ja seega võimalikult suur hulk kauplemisvõimalusi. Seepärast tuleks piirkonnaüleste energiatehingute sulgemisaega päevasisesel turul lühendada ja viia see reaalajale lähemale, et maksimeerida turuosaliste võimalusi kaubelda elektri puudu- ja ülejäägi korral ning aidata muutlikke taastuvaid energiaallikaid paremini elektrisüsteemi lõimida. Kui see muudatus seab ohtu varustuskindluse ning selleks, et võimaldada kulutõhusat üleminekut piirkonnaüleste tehingute lühemale

sulgemisajale, peaks põhivõrguettevõtjatel olema võimalik taotleda mõjuhinnangu ja asjaomase reguleeriva asutuse heakskiidu alusel erandit rakendamise ajakava pikendamiseks. See taotlus peaks sisaldama tegevuskava koos konkreetsete sammudega päevasisesel turul uue piirkonnaüleste tehingute sulgemisaja rakendamiseks.

(15) Seepärast on oluline, et päevasisesed turud kohaneksid muutliku taastuvenergia tehnoloogia, nagu päikese- ja tuuleenergia, ning tarbimiskaja ja energia salvestamise kasutamisega. Päevasiseste turgude likviidsust tuleks parandada, lubades samas pakkumispiirkonnas tegutsevatel turukorraldajatel ühiskasutada korralduste registreid, ka siis, kui piirkonnaülene võimsus on seatud nulliks, või pärast päevasisese turu tehingute sulgemise aega. Selleks et tagada korralduste registrite jagamine määratud elektriturukorraldajate vahel järgmise päeva ja päevasisese turu mehhanismi perioodidel, peaksid määratud elektriturukorraldajad esitama kõik järgmise päeva ja päevasisese turu toodete või sarnaste omadustega toodete korraldused ühtse järgmise päeva ja päevasisese turu mehhanismi kaudu ning nad ei tohiks korraldada kauplemist järgmise päeva või päevasisese turu toodete või sarnaste omadustega toodetega väljaspool ühtset järgmise päeva ja päevasisese turu mehhanismi. Selleks et käsitleda diskrimineerimise olemuslikku riski järgmise päeva ja päevasisese turu toodetega kauplemisel ühtses järgmise päeva ja päevasisese turu mehhanismis ja väljaspool seda ning sellest tulenevat likviidsuse vähenemist liidu liidetud elektriturgudel, tuleks seda kohustust kohaldada määratud elektriturukorraldajate ja ettevõtjate suhtes, kes otseselt või kaudselt kontrollivad määratud elektriturukorraldajat, samuti ettevõtjate suhtes, keda otseselt või kaudselt kontrollib määratud elektriturukorraldaja. Turgude läbipaistvuse parandamiseks peaksid turuosalised esitama kohaldataval juhul teavet tootmisüksuste kaupa, ilma et see piiraks pakkumiste esitamist kooskõlas iga liikmesriigi asjakohase raamistikuga.

(16) Peale selle peaksid lühiajalised elektriturud pakkumise miinimumsuuruse vähendamise kaudu tagama, et osaleda saavad ka väikesed paindlikkusteenuste osutajad.

(17) Selleks et tagada muutlikest taastuvatest energiaallikatest saadud elektri tõhus lõimimine ja vähendada vajadust toota fossiilkütustest saadud elektrit piirkondliku või üleliidulise elektrihinnakriisi olukordades, peaks liikmesriikidel olema võimalik taotleda, et võrguettevõtjad teeksid ettepaneku hankida tippnõudluse vähendamise toode, mis võimaldab täiendavat tarbimiskaja, et toetada elektrisüsteemis tarbimise vähenemist. Asjaomane reguleeriv asutus peaks hindama ettepanekut tippnõudluse vähendamise toote kohta seoses elektrinõudluse vähendamise ja elektri hulgimüügihinnale avalduva mõju vähendamisega tipptundidel. Kuna tippnõudluse vähendamise toote eesmärk on vähendada ja nihutada elektritarbimist ning selleks, et vältida kasvuhoonegaaside heitkoguste suurenemist, ei tohiks tippnõudluse vähendamise toote aktiveerimine tähendada fossiilkütusel põhineva tootmise alustamist mõõtmispunkti taga. Kuna tippnõudluse vähendamise toode on ette nähtud kasutamiseks üksnes piiratud piirkondliku või üleliidulise elektrihinnakriisi olukordades, võib selle hankimine toimuda kuni nädal aega enne tarbimiskajaga seotud täiendava võimsuse kasutuselevõtmist. Võrguettevõtjatel peaks olema võimalik tippnõudluse vähendamise toode aktiveerida enne järgmise päeva turgu või selle ajal. Teise võimalusena peaks olema võimalik aktiveerida tippnõudluse vähendamise toode automaatselt eelnevalt kindlaks määratud elektrihinna alusel. Selleks et kontrollida elektritarbimise vähendamise mahtu, peaks võrguettevõtja kasutama võrdlusalust, mis kajastab eeldatavat elektritarbimist ilma tippnõudluse vähendamise toodet aktiveerimata ning ta peaks pärast turuosalistega konsulteerimist töötama välja alusmetoodika. Selle metoodika peaks heaks kiitma asjaomane reguleeriv asutus. ACER peaks hindama tippnõudluse vähendamise toodete kasutamise mõju liidu elektriturule, võttes arvesse vajadust, et tippnõudluse vähendamise tooted ei tohiks põhjendamatult moonutada elektriturgude toimimist või põhjustada tarbimiskaja ümbersuunamist tippnõudluse vähendamise toodetele, ning tal peaks olema võimalik anda reguleerivatele asutustele soovitusi, mida võetakse arvesse kui need asutused viivad läbi hindamisi riigi tasandil. Lisaks peaks ACER hindama tippnõudluse vähendamise toodete väljatöötamise mõju liidu elektriturule tavatingimustes. Selle hinnangu põhjal peaks komisjonil olema võimalik vajaduse korral esitada seadusandlik ettepanek määruse (EL) 2019/943 muutmiseks, et võtta tippnõudluse vähendamise tooted kasutusele väljaspool elektrihinna kriisiolukordi.

(18) Selleks et tarbijad saaksid aktiivselt elektriturgudel osaleda ja paindlikkust pakkuda, varustatakse neid järk-järgult nutiarvestitega. Mitmes liikmesriigis edeneb nutiarvestisüsteemide kasutuselevõtt aga ikka veel aeglaselt, mistõttu on ülimalt oluline, et liikmesriigid parandaksid nutiarvestisüsteemide paigaldamise tingimusi, et saavutada võimalikult kiiresti täielik katvus. Põhivõrguettevõtjatel, jaotusvõrguettevõtjatel ja asjaomastel turuosalistel, sealhulgas sõltumatutel energiavahendajatel peaks siiski olema võimalik lõpptarbija nõusolekul kasutada spetsiaalsete mõõtevahendite andmeid kooskõlas direktiivi (EL) 2019/944 artiklitega 23 ja 24 ning muu asjakohase liidu õigusega, sealhulgas andmekaitset ja eraelu puutumatust käsitleva õigusega, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2016/679 ([16]). Lisaks, üksnes juhtudel kui nutiarvestisüsteeme ei ole veel paigaldatud või

([16]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (ELT L 119, 4.5.2016, lk 1).

kui need ei võimalda piisavalt detailseid andmeid, peaksid põhivõrguettevõtjad ja jaotusvõrguettevõtjad lõpptarbija nõusolekul kasutama spetsiaalsete mõõtevahendite andmeid paindlikkusteenuste, nagu tarbimiskaja ja energia salvestamise jälgimiseks ja nendega seotud arveldamiseks. Võimalus kasutada spetsiaalsete mõõtevahendite andmeid jälgimiseks ja arveldamiseks peaks hõlbustama lõpptarbijate aktiivset osalemist turul ja nende tarbimiskaja arendamist. Spetsiaalsete mõõtevahendite andmete kasutamisel tuleks järgida andmete kvaliteedi nõudeid.

(19) Käesoleva määrusega luuakse õiguslik alus isikuandmete töötlemiseks kooskõlas määrusega (EL) 2016/679. Liikmesriigid peaksid tagama, et järgitakse kõiki määruse (EL) 2016/679 kohaseid isikuandmete töötlemisega seotud põhimõtteid ja kohustusi, sealhulgas võimalikult väheste andmete kogumise osas. Kui käesoleva määruse eesmärki on võimalik saavutada ilma isikuandmeid töötlemata, peaksid vastutavad töötlejad kasutama anonüümitud ja koondandmeid.

(20) Tarbijad ja tarnijad vajavad tulemuslikke ja tõhusaid forvardturge, et katta oma pikaajaline hinnarisk ja vähendada sõltuvust lühiajalistest hindadest. Tagamaks, et energiatarbijatel kõikjal liidus on võimalik saada täielikult kasu lõimitud elektriturgude eelistest ja konkurentsist kogu liidus, peaks komisjon hindama liidu elektriforvardturgude toimimise parandamiseks võetavate võimalike meetmete mõju, nagu jaotamise sagedus, pikaajaliste ülekandeõiguste lõpptähtaeg ja laad, järelturu tugevdamise viisid ja piirkondlike virtuaalkeskuste võimalik loomine.

(21) Hindamise see osa, mis on seotud piirkondlike virtuaalkeskuste võimaliku loomisega, peaks muu hulgas hõlmama mõju, mis on seotud elektrijaamade piiriülese ühisomandi küsimuses olemasolevate valitsustevaheliste kokkulepetega. Loomise korral peaksid virtuaalkeskused kajastama mitme pakkumispiirkonna koondhinda ja esitama võrdlushinna, mida turukorraldajad peaksid kasutama selleks, et pakkuda riskimaanduse forvardtooteid. Selles mõttes ei tohiks piirkondlikke virtuaalkeskusi käsitada üksustena, kes vahendavad või täidavad tehinguid. Piirkondlikud virtuaalkeskused võimaldaksid võrdlushinnaindeksi väljapakkumisega koondada likviidsust ja pakuksid turuosalistele täiendavaid riskimaandusvõimalusi. Selleks et tagada käesoleva määruse ühetaolised rakendamistingimused, tuleks komisjonile anda rakendamisvolitused, et vajaduse korral täiendavalt täpsustada meetmeid ja vahendeid liidu elektriforvardturgude kujundamiseks, sealhulgas seoses piirkondlike virtuaalkeskuste loomisega. Neid volitusi tuleks teostada kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 182/2011 ([17]).

(22) Selleks et parandada turuosaliste riskimaandusvõimalusi, tuleks laiendada komisjoni määruse (EL) 2016/1719 ([18]) kohaselt loodud ühtse jaotamiskeskkonna rolli. Ühtne jaotamiskeskkond peaks toimima üksusena, mis pakub jaotusvõimalust, ning hõlbustab pikaajaliste rahaliste ülekandeõigustega kauplemist põhivõrguettevõtjate nimel eri pakkumispiirkondade ja asjakohasel juhul piirkondlike virtuaalkeskuste vahel ning seda lihtsustama.

(23) Võrgutariifid peaksid pakkuma põhi- ja jaotusvõrguettevõtjatele stiimuleid kasutada paindlikkusteenuseid, eelkõige tarbimiskaja ja energia salvestamist, arendades selleks uuenduslikke lahendusi olemasoleva võrgu optimeerimiseks ja paindlikkusteenuste hankimiseks. Selleks tuleks võrgutariifid kavandada nii, et neis võetaks arvesse võrguettevõtjate tegevus- ja kapitalikulusid või mõlema tõhusat kombinatsiooni, et nad saaksid elektrisüsteemi kulutõhusalt käitada. Kulude kajastamise nõue ei tohiks piirata võimalust jaotada kulud tõhusalt ümber, kui kohaldatakse asukoha- või ajapõhiseid võrgutasusid. See aitaks veelgi rohkem taastuvatest energiaallikatest saadud energiat võimalikult väheste kuludega elektrisüsteemi lõimida ja võimaldaks lõpptarbijatel oma paindlikkuslahendusi väärtustada. Reguleerivatel asutustel on keskne roll piisavate investeeringute tagamisel võrgu vajalikuks arendamiseks, laiendamiseks ja tugevdamiseks. Reguleerivad asutused peaksid edendama ennetava investeeringu heakskiitu üldsuse poolt ja selle kasutamist, ergutades võrgu arendamise kiirendamist, et tulla toime taastuvenergia tootmisega, sealhulgas vajaduse korral taastuvenergia eelisarendusaladel, ja aruka elektrifitseeritud nõudluse kiirendatud kasutuselevõtuga.

(24) Avamere taastuvad energiaallikad, nagu avamere tuuleenergia, ookeanienergia ja ujuvad päikeseelektrijaamad, on väga olulised selleks, et kujundada välja suuresti taastuvatel energiaallikatel põhinev elektrisüsteem ning tagada 2050. aastaks kliimaneutraalsus. Samas esinevad märkimisväärsed takistused, mis ei lase neid energiaallikaid ulatuslikumalt ja tõhusamalt kasutusele võtta ning pärsivad nende osakaalu märkimisväärset suurendamist, mis oleks vajalik eelnimetatud eesmärkide saavutamiseks. Samasugused takistused võivad tulevikus tekkida ka muude

([17]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta määrus (EL) nr 182/2011, millega kehtestatakse eeskirjad ja üldpõhimõtted, mis käsitlevad liikmesriikide läbiviidava kontrolli mehhanisme, mida kohaldatakse komisjoni rakendamisvolituste teostamise suhtes (ELT L 55, 28.2.2011, lk 13).

([18]) Komisjoni 26. septembri 2016. aasta määrus (EL) 2016/1719, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise forvardturu eeskiri (ELT L 259, 27.9.2016, lk 42).

avameretehnoloogia lahenduste puhul. Selleks et vähendada nende avamereprojektide arendajate investeerimisriski, võib avamereprojektide arendamist hõlbustada selliste vahenditega nagu elektriostulepingud või kahesuunalised hinnavahelepingud. Avamere hübriidprojektide puhul, mis on ühendatud rohkem kui ühe turuga avamere pakkumispiirkonnas, on turulepääsuga seotud lisarisk, mis tuleneb ainulaadsest topograafilisest olukorrast. Selleks et vähendada selliste projektidega seotud riske peaksid põhivõrguettevõtjad maksma hüvitist kui valideeritud võimsusarvutuse tulemuste kohaselt ei ole nad teinud kättesaadavaks võrkudevahelise ühenduse võimsust ühendamislepingutes kokku lepitud ulatuses või ei ole teinud kättesaadavaks kriitiliste võrguelementide võimsust vastavalt määruse (EL) 2019/943 artikli 16 lõikes 8 sätestatud võimsuse arvutamise reeglitele või ei ole teinud mõlemat. Põhivõrguettevõtjad ei peaks maksma hüvitist, kui nad on valideeritud võimsusarvutuste tulemuste põhjal teinud kättesaadavaks võrkudevahelise ühenduse võimsuse, mis vastab ühendamislepingu nõuetele või ületab neid, ning samuti kriitiliste võrguelementide võimsuse vastavalt määruse (EL) 2019/943 artikli 16 lõikes 8 sätestatud reeglitele. Avamere taastuvelektrijaamade käitajatega sõlmitud vastavas ühendamislepingus peaksid põhivõrguettevõtjad püüdma anda kogu kokkulepitud ülekandevõimsuse püsikindlana, mitte paindlikuna ja kooskõlas direktiiviga (EL) 2019/944 kehtestatud ühendamislepingute raamistikuga. Liikmesriike tuleks ühendamislepingust piisavalt varakult teavitada. Hüvitist tuleks maksta kui saadaolevat ülekandevõimsust vähendatakse nii palju, et kogu toodetud elektrit, mille oleks muidu saanud avamere taastuvelektrijaamast turule viia, ei saa ümbruskaudsetele turgudele tarnida või kui vaatamata selle, et turule viimine on võimalik, on avamere pakkumispiirkonnas võimsuse vähendamise tõttu toimunud vastav hinnalangus võrreldes olukorraga, kus võimsust ei oleks vähendatud, või on leidnud aset mõlemad. Hüvitist tuleks maksta võimsusjaotustulust. Seda tuleks kohaldada juhul, kui üks või mitu põhivõrguettevõtjat ei ole teinud kättesaadavaks piisavat võimsust, et turule viia oma võrkudevahelise ühenduse elektritootmisvõimsust kuni ühendamislepingus kokku lepitud võimsuseni. Piirkondliku õigluse huvides tuleks juhul, kui ebapiisav võimsus tuleneb sellest, et teised põhivõrguettevõtjad ei ole teinud oma kriitiliste võrguelementide võimsust kättesaadavaks vastavalt määruse (EL) 2019/943 artikli 16 lõikes 8 sätestatud võimsuse arvutamise reeglitele, jagada hüvitamise kulud proportsionaalselt nende põhivõrguettevõtjate vahel kooskõlas põhimõttega, et saastaja maksab. Lisaks võib mis tahes hüvitise, mida see proportsionaalne jagamine ei hõlma, jagada avamere hübriidprojekti kaasatud liikmesriikide asjaomaste osaliste vahel nende kulude jagamise kokkulepete raames. See hüvitis ei tohiks põhjustada ülemäärast hüvitamist ning selle eesmärk on tasakaalustada avamere taastuvelektrijaamade käitajate vähenenud tulusid, mis on tingitud juurdepääsu vähenemisest ühendatud turgudele. See hüvitis peaks olema seotud vaid turul kättesaadava tootmisvõimsusega, mis võib sõltuda ilmastikust ning ei hõlma avamereprojekti seisakuid ega hooldustöid. Põhivõrgule juurdepääsu puudumise korral makstavat hüvitist ei tohiks tõlgendada eelisjaotusena ning see peaks olema kooskõlas määruse (EL) 2019/943 artikli 16 lõike 4 kohaste mittediskrimineerimise ja piiriülese kauplemisvõimsuse maksimeerimise põhimõtetega. Lisaks ei tohiks kõnealuse sätte alla kuuluva sama riski eest maksta topelthüvitist, näiteks siis, kui risk on juba kaetud hinnavahelepinguga või muu asjakohase toetuskavaga. Selle hüvitismehhanismi üksikasjad ja väljatöötatav rakendamismetoodika, sealhulgas tingimused, mille korral meede võib aeguda, näiteks piisava nõudluse olemasolu avamere pakkumispiirkonnas, näiteks suur elektrolüüsiseade, või otsene juurdepääs piisavale arvule turgudele riski kadumiseks, tuleks täiendavalt määratleda rakendusaktiga, sealhulgas vajaduse korral komisjoni määruse (EL) 2015/1222 ([19]) muutmise kaudu.

(25) Järgmise päeva hulgimüügiturule tuleb kõigepealt madalamate piirkuludega elektrijaamade toodang, kuid kõik turuosalised saavad hinna, mille on kehtestanud viimane nõudluse rahuldamiseks vajalik elektrijaam, st kõige kõrgemate piirkuludega elektrijaam hetkel, kui turg kliirib. Selles kontekstis on energiakriis näidanud, et gaasi- ja kivisöehinna tõusu tõttu võivad erandlikult ja püsivalt tõusta hinnad, mille juures gaasil ja kivisöel töötavad elektrijaamad järgmise päeva hulgimüügiturul pakkumisi teevad. See omakorda on toonud kaasa erakordselt kõrged hinnad järgmise päeva turul kogu liidus, kuna gaasil ja kivisöel töötavad elektrijaamad on sageli sellised, mille piirkulud on elektrinõudluse rahuldamiseks kõige kõrgemad.

(26) Pidades silmas järgmise päeva turu hinna rolli muude elektri hulgimüügiturgude hinna võrdlusalusena ja asjaolu, et kõik turuosalised saavad kliiringhinna, on oluliselt väiksemate piirkuludega tehnoloogia puhul saadud pidevalt suurt tulu.

([19]) Komisjoni 24. juuli 2015. aasta määrus (EL) 2015/1222, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised (ELT L 197, 25.7.2015, lk 24).

(27) Selleks et saavutada liidu CO_2 heite vähendamise eesmärgid ja kavas „REPowerEU“ seatud eesmärgid suurendada energiasõltumatust, peab liit taastuvenergia kasutuselevõttu palju rohkem kiirendama. Arvestades nende eesmärkide saavutamiseks vajalikke investeeringuid, peaks turg tagama, et kehtestatakse pikaajaline hinnasignaal.

(28) Selles raamistikus peaksid liikmesriigid püüdma luua õiged turutingimused pikaajalistele turupõhistele vahenditele, nagu elektriostulepingud. Elektriostulepingud on kahepoolsed ostulepingud elektritootjate ja -ostjate vahel, mis sõlmitakse vabatahtlikkuse alusel ja põhinevad turuhinna tingimustel ilma regulatiivse sekkumiseta hinnakujundusse. Elektriostulepingud tagavad tarbijale pikaajalise hinnastabiilsuse ja tootjale investeerimisotsuse tegemiseks vajaliku kindluse. Siiski on vaid mõnedel liikmesriikidel aktiivsed elektriostulepingute turud ja ostjad on tavaliselt vaid suurettevõtjad, sealhulgas seetõttu, et elektriostulepingutega on seotud mitmesugused takistused, eelkõige asjaolu, et selliste pikaajaliste lepingute puhul on ostja makseviivituste riski raske katta. Liikmesriigid peaksid võtma arvesse vajadust luua dünaamiline elektriostulepingute turg, kui nad kehtestavad poliitikameetmeid, millega saavutada nende lõimitud riiklikes energia- ja kliimakavades sätestatud energiavaldkonna CO_2 heite vähendamise eesmärgid. Elektriostulepinguid otseselt mõjutavate meetmete kavandamisel peaksid liikmesriigid austama võimalikke õiguspäraseid ootusi ning võtma arvesse nende meetmete mõju olemasolevatele ja tulevastele elektriostulepingutele.

(29) Direktiivi (EL) 2018/2001 kohaselt peavad liikmesriigid hindama pikaajaliste taastuvelektri ostulepingutega seotud regulatiivseid ja haldustõkkeid, kõrvaldama selliste lepingute kasutuselevõtmise põhjendamatud tõkked ning ebaproportsionaalsed või diskrimineerivad menetlused või tasud ja edendama nende kasutuselevõttu. Lisaks peavad liikmesriigid kirjeldama taastuvelektri ostulepingute kasutuselevõtu lihtsustamise poliitikat ja meetmeid lõimitud riiklikes energia- ja kliimakavades. Ilma, et see piiraks kõnealust kohustust anda aru elektriostulepingute turgu mõjutava reguleeriva konteksti kohta, peaksid liikmesriigid tagama, et tarbijatele, kes seisavad silmitsi elektriostulepingute turule sisenemise tõketega ja ei ole rahalistes raskustes, on kättesaadavad selliste finantsriskide vähendamise vahendid, mis tulenevad ostja poolt elektriostulepingu raames võetud pikaajaliste maksekohustuste täitmata jätmisest. Liikmesriikidel peaks olema võimalik otsustada luua turuhindadega tagatisskeemi, kui eratagatised ei ole kättesaadavad või piisavalt kättesaadavad. Kui liikmesriik loob turuhindadega tagatisskeemi, peaks ta koostama sätted, et vältida likviidsuse vähendamist elektriturgudel, näiteks kasutades elektriostu finantslepinguid. Liikmesriigid võivad otsustada, et hõlbustatakse selliste elektriostulepingute nõudluse agregeerimist, mis sõlmitakse klientidega, kes individuaalselt seisavad silmitsi elektriostulepingute turule sisenemise tõketega, kuid kellel peaks olema võimalik ühiselt esitada tootjatele atraktiivne pakkumine elektriostulepingute sõlmimiseks. Liikmesriigid ei tohiks toetada elektriostulepinguid, mille alusel ostetakse fossiilkütustest toodetud elektrit. Liikmesriikidel peaks olema võimalik piirduda üksnes nende tagatisskeemide toetamisega, mis toetavad uue taastuvenergia tootmist vastavalt nende CO_2 heite vähendamise poliitikale, eelkõige siis, kui taastuvelektri ostulepingute turg ei ole piisavalt arenenud. Kuigi üldiselt tuleks järgida põhimõtet, et tarbijaid omavahel ei diskrimineerita, võivad liikmesriigid otsustada suunata kõnealused vahendid konkreetsetele tarbijakategooriatele, kasutades objektiivseid ja mittediskrimineerivaid kriteeriume. Selles raamistikus peaksid liikmesriigid tagama asjakohase koordineerimise, sealhulgas liidu tasandil, näiteks Euroopa Investeerimispanga (EIP) poolt pakutavate vahenditega.

(30) Liikmesriikide käsutuses on avaliku sektori toetuse kavandamisel ja eraldamisel mitmesugused vahendid, et toetada elektriostulepingute turgude arendamist. See, kui avaliku sektori toetuse hangetes osalevatel taastuvenergiaprojektide arendajatel lubataks hoida osa toodangust elektriostulepingu alusel müümiseks, aitaks kaasa elektriostulepingute turgude arendamisele ja kasvule. Lisaks peaksid liikmesriigid nende hangete pakkumuste hindamise raames püüdma kasutada kriteeriume, millega soodustatakse turule sisenemise tõketega silmitsi seisvate osaliste, nt väikeste ettevõtjate ja keskmise suurusega ettevõtjate juurdepääsu elektriostulepingute turule, eelistades pakkujaid, kes on allkirjastanud elektriostulepingu või kohustuvad teatava osa projekti raames toodetava elektri kohta allkirjastama elektriostulepingu ühe või mitme potentsiaalse ostjaga, kel on raske energiaostulepingute turule juurde pääseda.

(31) Selleks et aidata kaasa elektriostulepingute turgude läbipaistvusele ja arengule liidu ja liikmesriikide tasandil, peaks ACER avaldama nende turgude kohta iga-aastase hinnangu, hindama vajadust elektriostulepingu vabatahtlike näidiste väljatöötamiseks ja väljastamiseks ning need välja töötama, kui hindamise käigus jõutakse järeldusele, et selline vajadus on olemas.

(32) Liikmesriigid peaksid pöörama erilist tähelepanu piiriülestele elektriostulepingutele ja kõrvaldama konkreetselt nendega seotud põhjendamatud tõkked, võimaldades piiratud võimsusega liikmesriikides asuvatel tarbijatel pääseda diskrimineerimiseta ligi teistes piirkondades toodetud elektrienergiale.

(33) Kui komisjon järeldab asjaomase hinnangu põhjal, et liikmesriigid vajavad elektriostulepingute turgudelt tõkete kõrvaldamiseks toetust, peaks tal olema võimalik koostada konkreetsed suunised. Selliste suuniste keskmes peaks olema selliste tõkete kõrvaldamine, mis takistavad elektriostulepingute turgude laienemist, sealhulgas piiriüleste elektriostulepingute puhul. Sellised tõkked võivad esineda mitmel kujul, alates regulatiivsetest tõketest, eelkõige ebaproportsionaalsetest või diskrimineerivatest menetlustest või tasudest, ulatudes päritolutagatiste rollini või elektriostulepingute käsitlemiseni võimalike väljaostjate juurdepääsul rahastamislahendustele.

(34) Määruses (EL) 2018/1999 on ette nähtud liidu taastuvenergia rahastamismehhanismi kasutamine vahendina liidu 2030. aastaks seatud siduva taastuvenergiaeesmärgi saavutamise hõlbustamiseks. Vastavalt direktiivile (EL) 2018/2001 ([20]), mida on muudetud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2023/2413, peavad liikmesriigid ühiselt püüdma suurendada taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaalu liidu summaarses energia lõpptarbimises 2030. aastaks 45 %-ni, seda lisaks liidu siduvale eesmärgile 42,5 %. Seepärast peaks komisjon hindama, kas riiklikke meetmeid täiendavad liidu tasandil võetavad meetmed võiksid aidata saavutada taastuvatest energiaallikatest toodetud energia täiendavat 2,5 %-list osakaalu liidu summaarses energia lõpptarbimises. Sellega seoses peaks komisjon analüüsima võimalusi liidu taastuvenergia rahastamismehhanismi kasutamiseks, et korraldada liidu tasandil taastuvenergia enampakkumisi vastavalt asjaomasele õigusraamistikule.

(35) Kui liikmesriigid otsustavad liidu CO_2 heite vähendamise eesmärkide saavutamiseks nn otseste hinnatoetuskavade kaudu toetada avalikust sektorist rahastatavaid investeeringuid uutesse vähese CO_2 heitega ja muudel allikatel kui fossiilkütustel põhineva energiatootmisüksustesse, peaksid need kavad olema kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade kujul, et lisaks tulude tagamisele määrataks kindlaks ka ülempiir tulule, mida asjaomaste tootmisvahenditega turul teenitakse. Kuigi käesolevas määruses sätestatud kohustust tuleks kohaldada üksnes uutesse energiatootmisüksustesse tehtavate investeeringute toetamise suhtes, peaks liikmesriikidel olema võimalik otsustada, et kahesuunalisi hinnavahelepinguid või sama mõjuga samaväärsete kavade vormis kehtestatud toetuskavasid kohaldatakse ka uute investeeringute suhtes, mille eesmärk on oluliselt ajakohastada olemasolevaid energiatootmisüksuseid või oluliselt suurendada nende võimsust või pikendada nende üksuste kasutusiga.

(36) Õiguskindluse ja prognoositavuse tagamiseks tuleks kohustust struktureerida otseseid toetuskavasid kahesuunaliste hinnavahelepingutena või sama mõju saavutavate samaväärsete kavadena kohaldada selliste lepingute suhtes, mis on sõlmitud uutesse energiatootmisüksustesse tehtavate investeeringute soodustamiseks mõeldud otseste hinnatoetuskavade alusel 17. juulil 2027 või hiljem. Kahe või enama pakkumispiirkonnaga seotud avamere hübriidprojektide puhul peaks üleminekuaeg selliste projektide keerukuse tõttu olema viis aastat.

(37) Turuosaliste osalemine otsestes hinnatoetuskavades, mis on kehtestatud kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade vormis, peaks olema vabatahtlik.

(38) Kohustus kasutada kahesuunalisi hinnavahelepinguid või sama mõju saavutavaid samaväärseid kavasid ei piira direktiivi (EL) 2018/2001 artikli 6 lõike 1 kohaldamist.

(39) Kuigi Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL) 2024/1711 ([21]) muudetakse direktiivi (EL) 2018/2001 artikli 4 lõike 3 teist lõiku, kohaldatakse jätkuvalt sama direktiivi artikli 4 muid sätteid, milles on sätestatud taastuvatest energiaallikatest toodetud energia toetuskavade väljatöötamise põhimõtted.

(40) Kahesuunalised hinnavahelepingud või sama mõju saavutavad samaväärsed kavad tagaksid, et tootjate tulud, mis tulenevad avaliku sektori toetuse abil tehtud uutest investeeringutest elektritootmisse, sõltuvad vähem fossiilkütuste põhise elektritootmise volatiilsetest hindadest, mis reeglina määrab järgmise päeva turu hinna.

(41) Kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade vormis kehtestatavate otseste hinnatoetuskavade suhtes tuleks kohaldada käesolevas määruses sätestatud väljatöötamise põhimõtteid. Selliste kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade hindamisel riigiabi reeglite alusel

([20]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. oktoobri 2023. aasta direktiiv (EL) 2023/2413, millega muudetakse direktiivi (EL) 2018/2001, määrust (EL) 2018/1999 ja direktiivi 98/70/EÜ seoses taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamisega ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv (EL) 2015/652 (ELT L, 2023/2413, 31.10.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2023/2413/oj).

([21]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuni 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1711, millega muudetakse direktiive (EL) 2018/2001 ja (EL) 2019/944 seoses liidu elektrituru korralduse parandamisega (ELT L, 2024/1711, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1711/oj).

peaks komisjon kontrollima nende lepingute või kavade vastavust sellele liidu õigusele, mis on lahutamatult seotud riigiabi reeglitega, näiteks käesolevas määruses sätestatud kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade väljatöötamise põhimõtted. Selliste kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade ülesehitus peaks säilitama energiatootmisüksuse stiimulid tegutseda ja osaleda tõhusalt elektriturgudel, eelkõige selleks, et kajastada turutingimusi. Komisjon peaks oma hindamise käigus tagama, et kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade ülesehitus ei põhjustaks põhjendamatuid konkurentsi- ja kaubandusmoonutusi siseturul. Eelkõige peaks komisjon tagama, et tulude jaotamine ettevõtjatele ei moonutaks võrdseid tingimusi siseturul, eriti siis, kui ei saa kohaldada konkurentsipõhist pakkumismenetlust. Kahesuunalised hinnavahelepingud või sama mõju saavutavad samaväärsed kavad võivad kestuselt erineda ja hõlmata muu hulgas sisestusel põhinevaid hinnavahelepinguid ühe või mitme täitmishinnaga, hinnapõranda või võimsus- või võrdlusalusel põhinevaid hinnavahelepinguid. Kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade kasutamise kohustust ei kohaldata toetuskavade suhtes, mis ei ole otseselt seotud elektritootmisega, nt energia salvestamine, ja mille puhul ei kasutata otseseid hinnatoetusi, nt investeerimisabi, ettemakstavate toetuste, maksumeetmete või roheliste sertifikaatide vormis. Motiveerimaks vastaspooli täitma oma lepingulisi kohustusi, peaksid kahesuunalised hinnavahelepingud või sama mõju saavutavad samaväärsed kavad sisaldama karistusklausleid, mida kohaldatakse lepingu põhjendamatu ühepoolse ennetähtaegse lõpetamise korral.

(42) Kuni kehtib piirang, et liikmesriigid ei saa taastuvate energiaallikatega seoses vastu võtta muid otseseid hinnatoetuskavasid kui otsesed hinnatoetuskavad kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade vormis, tuleks neid lubada kasutada vaid vähese CO_2 heitega ja muudel allikatel kui fossiilkütustel põhineva tehnoloogia puhul, mille käitamiskulud on väikesed ja stabiilsed, ning sellise tehnoloogia puhul, mis reeglina ei võimalda elektrisüsteemis paindlikkust, kusjuures välja tuleks arvata varases turul kasutuselevõtu etapis olev tehnoloogia. See on vajalik selleks, et mitte seada ohtu suurte piirkuludega tootmistehnoloogia majanduslikku elujõulisust ning et säilitada elektrisüsteemis paindlikkust võimaldava tehnoloogia puhul stiimulid teha elektriturul pakkumisi vastavalt oma alternatiivkuludele. Lisaks ei peaks piirang, et otsesed hinnatoetuskavad tuleb kehtestada kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade vormis, kehtima kujunemisjärgus tehnoloogiale, mille kasutamist võivad paremini stimuleerida muud liiki otsesed hinnatoetuskavad. See piirang ei tohiks piirata direktiivi (EL) 2018/2001 kohast võimalikku erandit väikesemahulistele taastuvenergia käitistele ja näidisprojektidele ning selles tuleks võtta arvesse taastuvenergiakogukondade eripära kooskõlas sama direktiiviga. Arvestades vajadust tagada tootjatele õiguskindlus, tuleks liikmesriikide kohustust kasutada elektri tootmiseks otseseid hinnatoetuskavasid kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõjuga samaväärsete kavade vormis kohaldada vaid investeeringute suhtes, mida tehakse uutesse energiatootmisüksustesse, kus kasutatakse käesolevas põhjenduses täpsustatud allikaid.

(43) Turutulu ülempiiri tulemusena peaksid kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade vormis kehtestatud otsesed hinnatoetuskavad olema liikmesriikidele täiendav tuluallikas kõrgete energiahindade ajal. Selleks et veelgi leevendada kõrgete elektrihindade mõju tarbijate energiaarvetele, peaksid liikmesriigid tagama, et kogu tulu, mida kogutakse tootjatelt, kelle suhtes kohaldatakse kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade vormis kehtestatud otseseid hinnatoetuskavasid, või kõnealuse tuluga rahalises väärtuses samaväärne summa, kantakse edasi lõpptarbijatele, sealhulgas kodutarbijatele, väikestele ettevõtjatele ja keskmise suurusega ettevõtjatele ning energiamahukatele ettevõtjatele. Tulude jaotamisel kodutarbijatele peaks liikmesriikidel eelkõige olema võimalik eelistada kaitsetuid tarbijaid ja energiaostuvõimetuid tarbijaid. Võttes arvesse taastuvenergiasse, energiatõhususse ja vähese CO_2 heitega energia kasutuselevõttu tehtud investeeringutest tulenevat laiemat kasu elektritarbijatele, peaks liikmesriikidel samuti olema võimalik kasutada kahesuunalistest hinnavahelepingutest või sama mõju saavutavatest samaväärsetest kavadest saadavat tulu või selle tuluga rahalises väärtuses samaväärset summat investeeringute rahastamiseks lõpptarbijate elektrikulude vähendamise eesmärgil, sealhulgas seoses konkreetse majandustegevusega, nt investeeringud jaotusvõrkude arendamisse, taastuvatesse energiaallikatesse ja elektrisõidukite laadimistaristusse. Samuti peaks liikmesriikidel olema võimalik kasutada sellist tulu või selle tuluga rahalises väärtuses samaväärset summat otseste hinnatoetuskavade kulude rahastamiseks. Tulud tuleks ümber jaotada viisil, millega tagatakse, et kliendid saavad endiselt teataval määral hinnasignaali, mis paneks neid vähendama kõrgete hindade ajal tarbimist või nihutama tarbimise ajale, mil hinnad on madalamad (mis on tavaliselt aeg, mil taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaal on suurem). Eelkõige peaks liikmesriikidel olema võimalik kaaluda tipptunnivälist tarbimist paindlikkusstiimulite säilitamiseks. Liikmesriigid peaksid tagama, et tulude ümberjaotamine elektri lõpptarbijatele ei mõjuta eri tarnijate vahel võrdseid tingimusi ega konkurentsi. Need põhimõtted ei tohiks olla kohustuslikud tulude puhul, mis on saadud lepingutest, mis on sõlmitud otseste hinnatoetuskavade alusel enne kahesuunaliste hinnavahelepingute

või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade kasutamise kohustuse kohaldamise kuupäeva. Liikmesriikidel on võimalik jaotada kahesuunalistest hinnavahelepingutest või sama mõju saavutavatest samaväärsetest kavadest saadavat tulu, ilma et see jaotamine kujutaks endast direktiivi (EL) 2019/944 artikli 5 kohast jaehinna reguleerimist.

(44) Lisaks peaksid liikmesriigid tagama, et otsesed hinnatoetuskavad või sama mõju saavutavad samaväärsed kavad olenemata nende vormist ei kahjustaks elektriturgude tõhusat, konkurentsivõimelist ja likviidset toimimist ning et seejuures säiliksid tootjate jaoks stiimulid reageerida turusignaalidele, sealhulgas lõpetada tootmine, kui elektrihinnad on tegevuskuludest madalamad, ja lõpptarbijate jaoks stiimulid vähendada tarbimist, kui elektrihinnad on kõrged. Liikmesriigid peaksid tagama, et toetuskavad ei takistaks ärilepingute, näiteks elektriostulepingute väljatöötamist.

(45) Seega on kahesuunalistel hinnavahelepingutel või sama mõju saavutavatel samaväärsetel kavadel ja elektriostulepingutel täiendav roll energiasüsteemi ümberkujundamise edendamisel ning taastuvenergiast ja vähese CO_2 heitega energiast saadava kasu tarbijateni viimisel. Kooskõlas käesoleva määrusega kehtestatud nõuetega peaks liikmesriikidel olema vabadus otsustada, milliseid vahendeid nad kasutavad, et saavutada oma CO_2 heite vähendamise eesmärgid. Elektriostulepingute kaudu aitavad erainvestorid taastuvenergiat ja vähese CO_2 heitega energiat täiendavalt kasutusele võtta ning fikseerida ühtlasi madalad ja stabiilsed elektrihinnad pikas perspektiivis. Kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõju saavutavate samaväärsete kavade kaudu saavutavad avaliku sektori asutused sama eesmärgi tarbijate nimel. Mõlemad vahendid on vajalikud, et saavutada liidu CO_2 heite vähendamise eesmärgid taastuvenergia ja vähese CO_2 heitega energia kasutuselevõtu kaudu ning tuua ühtlasi tarbijateni odava elektritootmise kasu.

(46) Taastuvate energiaallikate kiiremaks kasutuselevõtuks peavad olema üha kättesaadavamad paindlikkuslahendused, et tagada nende allikate lõimimine võrku ning võimaldada elektrisüsteemil ja -võrgul kohaneda elektritootmise ja -tarbimise varieeruvusega eri ajavahemikel. Mittefossiilse paindlikkuse soodustamiseks peaks reguleeriv asutus või muu liikmesriigi määratud asutus või üksus korrapäraselt hindama, kas elektrisüsteemis on riigi tasandil vaja paindlikkust, võttes aluseks põhivõrguettevõtjate ja jaotusvõrguettevõtjate sisendi ning ühise Euroopa metoodika, mis on läbinud avaliku konsultatsiooni ja mille ACER on heaks kiitnud. Energiasüsteemi CO_2 heite vähendamise vajaduse tõttu tuleks elektrisüsteemis vajaliku paindlikkuse hindamisel võtta arvesse kõiki olemasolevaid ja kavandatud investeeringuid, sealhulgas seni võrku ühendamata olemasolevad varad, seoses paindlikkusallikatega, nagu paindlik elektritootmine, võrkudevahelised ühendused, tarbimiskaja, energia salvestamine või taastuvkütuste tootmine. ACER peaks riiklikke aruandeid korrapäraselt hindama ja koostama liidu tasandil aruande, mis sisaldab soovitusi piiriülese tähtsusega küsimuste kohta. Riikliku paindlikkusvajaduse aruande põhjal peaksid liikmesriigid määratlema mittefossiilse paindlikkuse soovitusliku riikliku eesmärgi, mis hõlmaks nii tarbimiskaja kui ka energia salvestamisega seotud konkreetseid panuseid kõneluse eesmärgi saavutamiseks, mis peaks kajastuma ka nende lõimitud riiklikes energia- ja kliimakavades kooskõlas määrusega (EL) 2018/1999. Neid kavasid arvesse võttes peaks komisjonil olema võimalik koostada liidu paindlikkuse strateegia, milles keskendutakse eelkõige tarbimiskajale ja energia salvestamisele, mis on kooskõlas liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkide ning 2050. aasta kliimaneutraalsuse eesmärgiga. Komisjon peaks saama esitada selle liidu paindlikkuse strateegia kohta seadusandliku ettepaneku.

(47) Selleks et saavutada mittefossiilse paindlikkuse soovituslik riiklik eesmärk, mis hõlmaks nii tarbimiskaja kui ka energia salvestamisega seotud konkreetseid panuseid, ning kui paindlikkusvajadusi ei lahendata turutõkete kõrvaldamise ja olemasolevate investeeringutega, peaks liikmesriikidel olema võimalik kasutada mittefossiilse paindlikkuse toetuskavasid, mis seisnevad maksetes mittefossiilse paindlikkuse saadaoleva võimsuse eest. Lisaks peaksid liikmesriigid, kes juba kohaldavad reservvõimsuse mehhanismi, kaaluma mittefossiilse paindlikkuse, nagu tarbimiskaja ja energia salvestamise kaasamise edendamist, kujundades ümber kriteeriume või elemente, ilma et see piiraks määruse (EL) 2019/943 artikli 22 kohaldamist. Liikmesriikidel, kes juba kohaldavad reservvõimsuse mehhanismi, peaks samuti olema võimalik kohaldada mittefossiilse paindlikkuse toetuskavasid, kui need on vajalikud mittefossiilse paindlikkuse soovitusliku riikliku eesmärgi saavutamiseks, eelkõige kohandades oma reservvõimsuse mehhanisme, et täiendavalt edendada mittefossiilse paindlikkuse, nagu tarbimiskaja ja energia salvestamise kaasamist. Need kavad peaksid hõlmama uusi investeeringuid mittefossiilsesse paindlikkusse, sealhulgas investeeringuid olemasolevatesse varadesse, ka neisse, mis on mõeldud tarbimiskaja paindlikkuse edasiarendamiseks.

(48) Keskkonnakaitse eesmärkide toetamiseks tuleks määruse (EL) 2019/943 artikli 22 lõike 4 kohast CO_2 heite piirnormi käsitada ülemmäärana. Seepärast võiksid liikmesriigid täielikus kooskõlas komisjoni 18. veebruari 2022 aasta teatisega, milles käsitletakse kliima-, keskkonnakaitse- ja energiaalase riigiabi suuniseid, millega

kannustatakse liikmesriike lisama reservvõimsuse mehhanismidesse rohelised kriteeriumid, kehtestada tehnilise taseme standardid ja CO_2 heite piirnormid, tänu millele saab reservvõimsuse mehhanismidesse kaasata üksnes paindliku, fossiilkütustevaba tehnoloogia.

(49) Kuna kooskõlastamata reservvõimsuse mehhanismid võivad avaldada elektrienergia siseturule märkimisväärset mõju, kehtestati puhta energia paketiga terviklik raamistik, et vajadust reservvõimsuse mehhanismide järele paremini hinnata ja nende kavandamist parandada. Vaatamata vajadusele piirata konkurentsi- ja siseturumoonutusi, võib reservvõimsuse mehhanismidel koos asjakohase õigusraamistikuga olla oluline roll ressursside piisavuse tagamisel, eelkõige üleminekul süsinikuvabale süsteemile ning selliste energiasüsteemide puhul, kus süsteemidevaheliste ühenduste tase on ebapiisav. Seega, kuigi reservvõimsuse mehhanisme ei tohiks enam käsitada kui viimase abinõuna võetavat meedet, tuleks nende vajalikkust ja ülesehitust korrapäraselt hinnata, võttes arvesse muutuvat õigusraamistikku ja turuolukorda. Reservvõimsuse mehhanismide vastuvõtmise menetlus on siiski osutunud keerukaks. Selleks et käsitleda potentsiaalseid võimalusi reservvõimsuse mehhanismi kohaldamise menetluse ühtlustamiseks ja lihtsustamiseks ning tagada, et liikmesriigid saaksid piisavusega seotud probleeme aegsasti lahendada, nähes samas ette vajaliku kontrolli siseturule tekkiva kahju ärahoidmiseks, peaks komisjon 17. jaanuariks 2025 esitama üksikasjaliku aruande, milles selliseid võimalusi hinnatakse. Sellega seoses peaks komisjon, kui see on asjakohane, nõudma, et ACER muudaks Euroopa ressursside piisavuse hindamise metoodikat vastavalt kohaldatavale protsessile. Pärast liikmesriikidega konsulteerimist ja hiljemalt 17. aprilliks 2025 peaks komisjon esitama asjakohasel juhul ettepanekud reservvõimsuse mehhanismide hindamise protsessi lihtsustamiseks.

(50) Uute tootmisseadmete ja energiat kasutavate seadmete, eriti taastuvenergiajaamade võrku ühendamises esineb sageli viivitusi võrku ühendamise menetluses. Üks selliste viivituste põhjuseid on saadaoleva võrguvõimsuse puudumine investori valitud asukohas, mis tähendab, et võrku tuleb laiendada või tugevdada, et seadmed turvalisel viisil süsteemiga ühendada. Uus nõue, mille kohaselt elektrivõrguettevõtjad nii põhi- kui ka jaotusvõrgu tasandil peavad avaldama ja ajakohastama teavet nende tegevuspiirkonnas uute ühenduste jaoks saadaoleva võimsuse kohta, hõlbustaks investorite juurdepääsu süsteemis saadaoleva võrguvõimsusega seotud teabele, kiirendades sedasi otsuste tegemist, mis omakorda kiirendaks nõutavat taastuvenergia kasutuselevõttu. Põhivõrguettevõtjad peaksid seda teavet korrapäraselt ja vähemalt kord kuus ajakohastama. Põhivõrguettevõtjad peaksid avaldama ka kriteeriumid, mida kasutatakse saadaoleva võrguvõimsuse kindlaksmääramiseks, näiteks olemasolev nõudlus ja tootmisvõimsus, süsteemi täiendavate kasutajate võimaliku edasise integreerimise hindamiseks tehtud eeldused, asjakohane teave võimaliku energia piiramise kohta, ning ootused seoses tulevaste asjakohaste võrguarendustega.

(51) Selleks et lahendada probleem, et võrkuühendamistaotlustele vastuse saamine võtab kaua aega, peaksid põhivõrguettevõtjad andma süsteemi kasutajatele selget ja läbipaistvat teavet nende võrkuühendamistaotluste seisu ja menetlemise kohta. Põhivõrguettevõtjad peaksid esitama sellise teabe kolme kuu jooksul alates taotluse esitamisest ja ajakohastama seda korrapäraselt, vähemalt kord kvartalis.

(52) Kuna Eesti, Läti ja Leedu ei ole veel liidu elektrisüsteemiga sünkroniseeritud, seisavad nad tasakaalustamisturgude korraldamisel ja tugiteenuste turupõhisel hankimisel silmitsi väga spetsiifiliste probleemidega. Kuigi sünkroniseerimise suunas liigutakse, on stabiilse sünkroniseeritud süsteemi toimimise üks hädavajalikke eeltingimusi piisava tasakaalustamisvõimsuse reservi olemasolu sageduse reguleerimiseks. Kuna Balti riigid sõltuvad sageduste haldamisel Venemaa sünkroonalast, ei olnud neil veel võimalik arendada välja oma enda toimivat tasakaalustamisturgu. Venemaa Ukraina-vastane agressioonisõda on märkimisväärselt suurendanud nende enda tasakaalustamisturgude puudumisest tingitud ohtu varustuskindlusele. Seepärast ei kajasta määruse (EL) 2019/943 artikli 6 lõigete 9, 10 ja 11 ning komisjoni määruse (EL) 2017/2195 ([22]) artikli 41 lõike 2 nõuded, mis on kavandatud kohaldamiseks olemasolevate tasakaalustamisturgude suhtes, veel olukorda Eestis, Lätis ja Leedus, eriti kuna tasakaalustamisturu väljaarendamine nõuab aega ja uusi investeeringuid tasakaalustamisvõimsusesse. Seetõttu peaks Eestil, Lätil ja Leedul olema erandina kõnealustest nõuetest õigus sõlmida pikemaajalisi finantslepinguid tasakaalustamisvõimsuse hankimiseks üleminekuperioodi ajaks.

(53) Eestile, Lätile ja Leedule ette nähtud üleminekuperioodid tuleks pärast sünkroniseerimist võimalikult kiiresti lõpetada ning neid tuleks kasutada asjakohaste turuinstrumentide väljatöötamiseks, mis pakuvad lühiajalisi tasakaalustamisreserve ja muid hädavajalikke tugiteenuseid, ning peaksid piirduma selle protsessi jaoks vajaliku ajaga.

([22]) Komisjoni 23. novembri 2017. aasta määrus (EL) 2017/2195, millega kehtestatakse elektrisüsteemi tasakaalustamise eeskiri (ELT L 312, 28.11.2017, lk 6).

(54) Balti riigid on kavas sünkroniseerida Mandri-Euroopa sünkroonalaga ühe Poolat ja Leedut ühendava kaheahelalise liiniga. Sünkroniseerimisel tuleb selle liini võimsus suures osas reserveerida talitluskindluse varu jaoks juhuks kui Balti riikide süsteemis peaks tekkima ootamatu katkestus ja sellega kaasnev soovimatu hälve. Põhivõrguettevõtjad peaksid jätkuvalt pakkuma piiriüleseks kauplemiseks maksimaalset võimsust, mis vastab talitluskindluse piiridele ning võtma arvesse võimalikke erandolukordi Poola ja Leedu süsteemides, sealhulgas neid, mis tulenevad alaliskõrgepinge liinide katkestustest või Balti riikide lahtiühendamisest Mandri-Euroopa sünkroonalast. Sellist võrkudevahelise ühenduse eriolukorda tuleks arvesse võtta koguvõimsuse ja erandolukordade arvutamisel kooskõlas määruse (EL) 2019/943 artikli 16 lõikega 8.

(55) Reservvõimsuse mehhanismidest peaks saama osa võtta kõikide ressurssidega, millega on võimalik tagada nõutav tehniline tase, mille hulka võivad kuuluda gaasiküttel töötavad elektrijaamad, tingimusel et need vastavad määruse (EL) 2019/943 artikli 22 lõikes 4 sätestatud heite piirnormile, samuti kõikidele riiklikele heite lävenditele või muudele objektiivsetele keskkonnakriteeriumidele, mida liikmesriigid võiksid soovida fossiilkütustelt ülemineku kiirendamiseks kohaldada.

(56) Keskkonnakaitse eesmärkide toetamiseks on määruse (EL) 2019/943 artikli 22 lõikes 4 sätestatud nõuded reservvõimsuse mehhanismide CO_2 heite piirnormide kohta. Süsinikuvabale süsteemile ülemineku ajal ja pärast energiakriisi peaks liikmesriikidel, kes kohaldavad reservvõimsuse mehhanisme, mis kiideti heaks enne 4. juulit 2019, olema võimalik teha sellest CO_2 heite piirnormist erandkorras piiratud ajaks erandeid. Selline erand peaks siiski piirduma olemasoleva tootmisvõimsusega, mille puhul alustati ärilist tootmist enne 4. juulit 2019, nimelt enne määruse (EL) 2019/943 jõustumise kuupäeva. Erandi taotlusele tuleks lisada asjaomase liikmesriigi aruanne, milles hinnatakse erandi mõju kasvuhoonegaaside heitele ja energiasüsteemi ümberkujundamisele. Selline aruanne peaks samuti sisaldama kava ja vahe-eesmärke üleminekuks selliselt tootmisvõimsuse osaluselt, mis ei vasta reservvõimsuse mehhanismide CO_2 heite piirnormidele. Erandi tegemisel peaks liikmesriikidel olema lubatud korraldada hankemenetlusi, mis peavad endiselt vastama kõigile määruse (EL) 2019/943 IV peatüki nõuetele, välja arvatud neile, mis käsitlevad CO_2 heite piirnorme. Tootmisvõimsust, mis ei vasta CO_2 heite piirnormidele, ei tohiks hankida kauem kui üks aasta ja tarneperioodil, mis ületab erandi kehtivusaega. Täiendavale hankemenetlusele, mis on avatud sellisele tootmisvõimsuse osalusele, mis ei vasta CO_2 heite piirnormidele, peaks eelnema hankemenetlus, mille eesmärk on CO_2 heite piirnormidele vastava võimsuse osaluse maksimeerimine, lubades seejuures võimsuse hindadel tõusta piisavalt kõrgele tasemele, et stimuleerida investeerimist sellisesse võimsusesse.

(57) Komisjon peaks käesoleva määruse läbi vaatama, et tagada elektrituru korralduse vastupanuvõime kriiside ajal ja selle suutlikkus toetada liidu CO_2 heite vähendamise eesmärke, tõhustada veelgi turu lõimimist ja edendada vajalikke taristuinvesteeringuid ning elektriostulepingute turu arendamist. Komisjon peaks sellise läbivaatamise põhjal esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule põhjaliku aruande, millele võib asjakohasel juhul lisada seadusandliku ettepaneku. Kõnealuses aruandes peaks komisjon eelkõige hindama praeguse struktuuri tulemuslikkust ja lühiajaliste turgude toimimist, samuti nende võimalikku ebatõhusust ning võimalikke parandusmeetmeid ja vahendeid, mida kohaldada kriiside või hädaolukorra puhul, ning liidu õigus- ja finantsraamistiku sobilikkust jaotusvõrkude puhul. Kõnealune aruanne peaks hõlmama ka suutlikkust saavutada liidu taastuvenergia ja energia siseturu eesmärgid ning ühe või mitme elektriostulepingute jaoks kasutatava liidu turuplatvormi loomise potentsiaali ja praktilisust.

(58) Kui mõni käesoleva määrusega ettenähtud meede kujutab endast riigiabi, ei piira selliseid meetmeid käsitlevad sätted ELi toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist. Komisjon on pädev hindama riigiabi siseturuga kokkusobivust.

(59) Käesoleva määrusega ettenähtud meetmed ei piira Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruste (EL) 2016/1011 ([23]) ja (EL) nr 648/2012 ([24]) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/65/EU ([25]) kohaldamist.

([23]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 8. juuni 2016. aasta määrus (EL) 2016/1011, mis käsitleb indekseid, mida kasutatakse võrdlusalustena finantsinstrumentide ja -lepingute puhul või investeerimisfondide tootluse mõõtmiseks, ning millega muudetakse direktiive 2008/48/EÜ ja 2014/17/EL ning määrust (EL) nr 596/2014 (ELT L 171, 29.6.2016, lk 1).

([24]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määrus (EL) nr 648/2012 börsiväliste tuletisinstrumentide, kesksete vastaspoolte ja kauplemisteabehoidlate kohta (ELT L 201, 27.7.2012, lk 1).

([25]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta direktiiv 2014/65/EL finantsinstrumentide turgude kohta ning millega muudetakse direktiive 2002/92/EÜ ja 2011/61/EL (ELT L 173, 12.6.2014, lk 349).

(60) Määrusi (EL) 2019/942 ja (EL) 2019/943 tuleks seetõttu vastavalt muuta.

(61) Kuna käesoleva määruse eesmärki, nimelt parandada integreeritud elektrituru korraldust, eelkõige selleks, et vältida põhjendamatult kõrgeid elektrihindu, ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada, küll aga saab neid paremini saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev määrus nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalikust kaugemale,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

Artikkel 1

Määruse (EL) 2019/942 muutmine

Määrust (EL) 2019/942 muudetakse järgmiselt.

1) Artiklit 2 muudetakse järgmiselt:

a) lisatakse järgmine punkt:

„aa) esitab komisjoni määruse (EL) 2016/1719 (*) kohaselt loodud ühtsele jaotamiskeskkonnale adresseeritud arvamusi ja soovitusi;

(*) Komisjoni 26. septembri 2016. aasta määrus (EL) 2016/1719, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise forvardturu eeskiri (ELT L 259, 27.9.2016, lk 42).“;

b) punkt d asendatakse järgmisega:

„d) võtab vastu üksikjuhtumeid käsitlevaid otsuseid teabenõuete kohta vastavalt artikli 3 lõikele 2, artikli 7 lõike 2 punktile b ja artikli 8 punktile c; metoodika ja tingimuste heakskiitmise kohta vastavalt artikli 4 lõikele 4 ning artikli 5 lõigetele 2, 3 ja 4; artikli 5 lõikes 7 osutatud pakkumispiirkondade läbivaatamise kohta; artikli 6 lõikes 1 osutatud tehniliste küsimuste kohta; reguleerivate asutuste vahelise vahekohtumenetluse kohta vastavalt artikli 6 lõikele 10; artikli 7 lõike 2 punktis a osutatud piirkondlike koordineerimiskeskuste kohta; artikli 9 lõikes 1 osutatud metoodika, arvutuste ja tehniliste kirjelduste heakskiitmise ja muutmise kohta; artikli 9 lõikes 3 osutatud metoodika heakskiitmise ja muutmise kohta; artiklis 10 osutatud vabastuste kohta; artikli 11 punktis d osutatud taristu kohta; hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvusega seotud küsimuste kohta vastavalt artiklile 12; ning Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustiku ja ELi jaotusvõrguettevõtjate üksuse selliste ühisettepanekute heakskiitmise ja muutmise kohta, seoses artikli 5 lõike 9 kohaselt esitatava analüüsiga seotud andmete liigi, vormingu ja metoodikaga.“

2) Artikli 3 lõikesse 2 lisatakse järgmine lõik:

„Käesolevat lõiget kohaldatakse ka määruse (EL) 2016/1719 kohaselt loodud ühtse jaotamiskeskkonna suhtes.“

3) Artiklisse 4 lisatakse järgmine lõige:

„9. Käesoleva artikli lõikeid 6, 7 ja 8 kohaldatakse ka määruse (EL) 2016/1719 kohaselt loodud ühtse jaotamiskeskkonna suhtes.“

4) Artiklit 5 muudetakse järgmiselt:

a) lõikesse 8 lisatakse järgmine lõik:

„ACER jälgib määruse (EL) 2016/1719 kohaselt loodud ühtset jaotamiskeskkonda.“;

b) lisatakse järgmine lõige:

„9. ACER kiidab heaks Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustiku ja ELi jaotusvõrguettevõtjate üksuse ühise ettepaneku andmete liigi ja vormingu ning metoodika kohta seoses analüüsiga, mis käsitleb paindlikkusvajadusi vastavalt määruse (EL) 2019/943 artikli 19e lõikele 6, ning vajaduse korral muudab seda.“

5) Artikli 6 lõige 9 asendatakse järgmisega:

„9. ACER esitab asjaomastele reguleerivatele asutustele ja komisjonile arvamusi vastavalt määruse (EL) 2019/943 artikli 8 lõikele 1b ja artikli 16 lõikele 3.“

6) Artiklit 15 muudetakse järgmiselt:

a) lõikesse 4 lisatakse järgmine lõik:

„ACER esitab aruande kriisi ajal tippnõudluse vähendamise toodete kasutamise mõju kohta liidu elektriturul pärast määruse (EL) 2019/943 artikli 7a lõike 7 kohast hindamist ja aruande tippnõudluse vähendamise toodete väljatöötamise mõju kohta liidu elektriturul tavapärastes turutingimustes pärast kõnealuse määruse artikli 7a lõike 8 kohast hindamist.“;

b) lisatakse järgmine lõige:

„5. ACER esitab määruse (EL) 2019/943 artikli 19e lõike 7 kohaselt aruande, milles analüüsitakse prognoositud paindlikkusvajadusi käsitlevaid riiklikke aruandeid ja antakse soovitusi piiriülese tähtsusega küsimuste kohta seoses reguleeriva asutuse või muu, liikmesriigi määratud asutuse või üksuse järeldustega.“

Artikkel 2

Määruse (EL) 2019/943 muutmine

Määrust (EL) 2019/943 muudetakse järgmiselt.

1) Artiklit 1 muudetakse järgmiselt:

a) punktid a ja b asendatakse järgmisega:

„a) luua alus energialiidu eesmärkide ja hiljemalt 2050. aastaks kliimaneutraalsuse saavutamise eesmärgi ning eelkõige 2030. aasta kliima- ja energiaraamistiku tõhusaks saavutamiseks, võimaldades anda turusignaale selleks, et suurendada tõhusust, taastuvenergia osakaalu, varustuskindlust, paindlikkust, süsteemi lõimimist eri energiakandjate kaudu ja kestlikkust, vähendada CO_2 heidet ja soodustada innovatsiooni;

b) sätestada lõimitud elektrituru hea toimimise aluspõhimõtted, mis võimaldavad kõigile ressursside pakkujatele ja elektritarbijatele mittediskrimineeriva juurdepääsu turule, mis võimaldavad arendada elektri forvardturge, et tarnijatel ja tarbijatel oleks võimalik maandada elektrihindade tulevase volatiilsuse riski või kaitsta end selle eest, ning millega luuakse tarbijatele võimalusi ja neid kaitstakse, tagatakse konkurentsivõime ülemaailmsel turul, suurendatakse varustuskindlust ja paindlikkust tarbimiskaja, energia salvestamise ja muude mittefossiilse paindlikkuse lahenduste kaudu, hõlbustatakse hajanõudluse ja -pakkumise agregeerimist ning võimaldatakse turu ja sektorite lõimimist ja taastuvenergiast toodetud elektri turupõhist tasustamist;“

b) lisatakse järgmised punktid:

„e) toetada pikaajalisi investeeringuid taastuvenergia tootmisse, paindlikkusse ja võrkudesse, et võimaldada tarbijatel muuta oma energiaarved taskukohaseks ja vähem sõltuvaks lühiajaliste elektrituruhindade kõikumisest, eelkõige fossiilkütuste hindade kõikumisest, keskpikas ja pikas perspektiivis;

f) kehtestada raamistik elektrihinnakriiside lahendamise meetmete vastuvõtmiseks.“

2) Artiklit 2 muudetakse järgmiselt:

a) punkt 22 asendatakse järgmisega:

„22) „reservvõimsuse mehhanism“ – meede ressursside piisavuse vajaliku taseme tagamiseks, milleks tasustatakse ressursside omanikke ressursside kättesaadavuse eest, v.a tugiteenustega seotud meetmed või ülekandevõime piiratuse juhtimine;“

b) lisatakse järgmised punktid:

„72) „tipptund“ – tund, mil põhivõrguettevõtjate ja, kui see on asjakohane, määratud elektriturukorraldajate prognooside põhjal eeldatakse, et elektri kogutarbimine või muudest kui taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri kogutarbimine või järgmise päeva elektri hulgimüügihind on kõrgeim, võttes arvesse piirkonnaülest kauplemist;

73) „tippnõudluse vähendamine“ – turuosaliste suutlikkus vähendada võrguettevõtja taotlusel elektritarbimist võrgust tipptundidel;

74) „tippnõudluse vähendamise toode“ – turupõhine toode, mille kaudu turuosalised saavad pakkuda võrguettevõtjatele tippnõudluse vähendamise võimalust;

75) „piirkondlik virtuaalkeskus“ – mittefüüsiline piirkond, mis hõlmab rohkem kui ühte pakkumispiirkonda ja mille jaoks kehtestatakse metoodika põhjal võrdlushind;

76) „kahesuunaline hinnavaheleping“ – energiatootmisüksuse käitaja ja vastaspoole (tavaliselt avalik-õiguslik üksus) vaheline leping, millega nähakse ette nii miinimumtasu kaitse kui ka ülemäärase tasu piirmäär;

77) „elektriostuleping“ – leping, mille alusel füüsiline või juriidiline isik nõustub turutingimustel ostma elektritootjalt elektrit;

78) „spetsiaalne mõõtevahend“ – seade, mis on ühendatud rajatisega või paigaldatud rajatisse, mis osutab tarbimiskaja- või paindlikkusteenuseid elektriturul või võrguettevõtjatele;

79) „paindlikkus“ – elektrisüsteemi suude kohaneda tootmis- ja tarbimisharjumuste ning võrgu kättesaadavuse varieeruvusega asjaomaste turuajavahemike lõikes.“

3) Artiklit 7 muudetakse järgmiselt:

a) lõige 1 asendatakse järgmisega:

„1. Põhivõrguettevõtjad ja määratud elektriturukorraldajad korraldavad lõimitud järgmise päeva ja päevasiseste turgude juhtimist ühiselt vastavalt määrusele (EL) 2015/1222*. Põhivõrguettevõtjad ja määratud elektriturukorraldajad teevad koostööd liidu tasandil või kui see on asjakohasem, siis piirkondlikul tasandil, et maksimeerida elektriga kauplemise tõhusust ja tulemuslikkust liidu järgmise päeva ja päevasisestel turgudel. Kohustus teha koostööd ei mõjuta liidu konkurentsiõiguse kohaldamist. Elektriga kauplemise osas teostavad põhivõrguettevõtjate ja määratud elektriturukorraldajate üle regulatiivset järelevalvet reguleerivad asutused vastavalt direktiivi (EL) 2019/944 artiklile 59 ja ACER vastavalt määruse (EL) 2019/942 artiklitele 4 ja 8 ning neile kohalduvad läbipaistvuskohustused ja tõhus järelevalve turuga manipuleerimise vastu, nagu on sätestatud määruse (EL) nr 1227/2011 asjaomastes sätetes.“;

b) lõiget 2 muudetakse järgmiselt:

i) punkt c asendatakse järgmisega:

„c) aitavad maksimeerida kõigi turuosaliste osalemist piirkonnaüleses ja -siseses kauplemises mittediskrimineerival viisil ja võimalikult lähedal reaalajale kõigis pakkumispiirkondades;

ca) on korraldatud nii, et alati oleks tagatud likviidsuse jagamine kõigi määratud elektriturukorraldajate vahel nii piirkonnaülesel kui ka -sisesel kauplemisel. Järgmise päeva turu puhul esitavad määratud elektriturukorraldajad alates üks tund enne tehingute sulgemisaega kuni viimase ajahetkeni, mil järgmise päeva kauplemine on lubatud, kõik järgmise päeva ja sarnaste omadustega toodete korraldused ühtse järgmise päeva turu mehhanismi kaudu ning ei korralda kauplemist järgmise päeva toodete või sarnaste omadustega toodetega väljaspool järgmise päeva turu mehhanismi. Päevasisese turu puhul esitavad määratud elektriturukorraldajad alates ühtse päevasisese turu mehhanismi avamisajast kuni viimase ajani, mil päevasisene kauplemine on konkreetses pakkumispiirkonnas lubatud, kõik päevasisese turu toodete või sarnaste omadustega toodete korraldused ühtse päevasisese turu mehhanismi kaudu ning ei korralda kauplemist päevasisese turu toodetega või samade omadustega toodetega väljaspool päevasisese turu mehhanismi. Need kohustused kehtivad määratud elektriturukorraldajate suhtes ja ettevõtjate suhtes, kes otseselt või kaudselt kontrollivad määratud elektriturukorraldajaid, ning ettevõtjate suhtes, või keda otseselt või kaudselt kontrollib määratud elektriturukorraldaja.“

ii) punkt f asendatakse järgmisega:

„f) on läbipaistvad ja vajaduse korral annavad teavet tootmisüksuste kaupa, kaitstes samas tundliku äriteabe konfidentsiaalsust ning tagades, et kauplemine toimub anonüümselt;“.

4) Lisatakse järgmised artiklid:

„Artikkel 7a

Tippnõudluse vähendamise toode

1. Kui kooskõlas direktiivi (EL) 2019/944 artikliga 66a kuulutatakse välja piirkondlik või kogu liitu hõlmav elektrihinnakriis, võivad liikmesriigid taotleda, et võrguettevõtjad teeksid ettepaneku hankida tippnõudluse vähendamise tooteid, et vähendada elektrinõudlust tipptundidel. Selline hankimine piirdub kestusega, mis on sätestatud direktiivi (EL) 2019/944 artikli 66a lõike 1 kohaselt vastu võetud rakendusotsuses.

2. Kui lõike 1 kohane taotlus tehakse, esitavad võrguettevõtjad pärast sidusrühmadega konsulteerimist asjaomase liikmesriigi reguleerivale asutusele heakskiitmiseks ettepaneku, milles esitatakse tippnõudluse vähendamise toote ulatuse määramine ning hankimise ja aktiveerimise tingimused.

3. Asjaomane reguleeriv asutus hindab lõikes 2 osutatud ettepanekut tippnõudluse vähendamise toote kohta seoses elektrinõudluse ja elektri hulgimüügihinnale avalduva mõju vähendamisega tipptundidel. Kõnealusel hindamisel võetakse arvesse vajadust, et tippnõudluse vähendamise toode ei moonutaks põhjendamatult elektriturgude toimimist ega põhjustaks tarbimiskaja teenuste ümbersuunamist tippnõudluse vähendamise toodetele. Selle hindamise alusel võib reguleeriv asutus nõuda võrguettevõtjalt asjaomase ettepaneku muutmist.

4. Lõikes 2 osutatud ettepanek tippnõudluse vähendamise toote kohta peab vastama järgmistele nõuetele:

a) tippnõudluse vähendamise toote ulatuse määramine:

i) põhineb analüüsil, mis käsitleb varustuskindluse tagamiseks nõutava lisateenuse vajadust ohustamata võrgu stabiilsust, selle mõju turule ning selle eeldatavaid kulusid ja tulusid;

ii) selle puhul võetakse arvesse nõudluse prognoosi, taastuvenergiast toodetud elektri prognoosi, ning süsteemi muude paindlikkusallikate prognoosi, näiteks energia salvestamist ning välditud lisatootmisvõimsuse mõju hulgihinnale, ning

iii) peab olema piiratud tagamaks, et prognoositud kulud ei oleks suuremad kui tippnõudluse vähendamise toote eeldatav kasu;

b) tippnõudluse vähendamise toote hankimine peab põhinema objektiivsetel, läbipaistvatel, turupõhistel ja mittediskrimineerivatel kriteeriumidel, piirduma tarbimiskajaga ning see ei tohi välistada osalevate varade pääsu teistele turgudele;

c) tippnõudluse vähendamise toode hangitakse konkurentsipõhise pakkumise teel, mis võib olla pidev, kusjuures valik tehakse eelnevalt kindlaks määratud tehniliste ja keskkonnakriteeriumide täitmise kõige väiksemate kulude alusel ning see võimaldab tarbijate tulemuslikku osalemist kas otse või agregeerimise kaudu;

d) pakkumise miinimumsuurus ei ole suurem kui 100 kW, sealhulgas agregeerituna;

e) tippnõudluse vähendamise toote lepingut ei sõlmita rohkem kui nädal enne toote aktiveerimist;

f) tippnõudluse vähendamise toote aktiveerimisega ei tohi väheneda piirkonnaülene võimsus;

g) tippnõudluse vähendamise toode aktiveeritakse enne järgmise päeva turgu või selle ajal ning seda võib teha eelnevalt kindlaksmääratud elektrihinna alusel;

h) tippnõudluse vähendamise toote aktiveerimine ei tohi tähendada, et fossiilkütusel põhinevat tootmist alustatakse mõõtmispunkti taga, et vältida kasvuhoonegaaside heite suurenemist.

5. Tippnõudluse vähendamise toote aktiveerimisest tulenevat tarbimise tegelikku vähenemist mõõdetakse võrdlusaluse järgi, mis kajastab eeldatavat elektritarbimist ilma tippnõudluse vähendamise toote aktiveerimiseta. Kui võrguettevõtja otsustab hankida tippnõudluse vähendamise toote, töötab kõnealune ettevõtja turuosalistega konsulteerides välja alusmetoodika, võttes vajaduse korral arvesse artikli 59 lõike 1 punkti e kohaselt vastu võetud rakendusakte ning esitab selle heakskiitmiseks asjaomasele reguleerivale asutusele.

6. Asjaomane reguleeriv asutus kiidab heaks tippnõudluse vähendamise toodet hankida soovivate võrguettevõtjate ettepaneku ja alusmetoodika, mis on esitatud vastavalt lõigetele 2 ja 5, või nõuab võrguettevõtjatelt ettepaneku muutmist, kui see ettepanek või metoodika ei vasta lõigetes 2, 4 ja 5 sätestatud nõuetele.

7. Hiljemalt kuus kuud pärast lõikes 1 osutatud piirkondliku või kogu liitu hõlmava elektrihinnakriisi lõppu väljastab ACER pärast sidusrühmadega konsulteerimist aruande tippnõudluse vähendamise toodete kasutamise mõju kohta liidu elektriturule. Hindamisel võetakse arvesse vajadust, et tippnõudluse vähendamise tooted ei moonutaks põhjendamatult elektriturgude toimimist ega põhjustaks tarbimiskaja teenuste ümbersuunamist tippnõudluse vähendamise toodetele. ACER võib anda soovitusi, mida reguleerivad asutused võtavad arvesse lõike 3 kohasel hindamisel.

8. ACER peab 30. juuniks 2025 pärast sidusrühmadega konsulteerimist hindama tippnõudluse vähendamise toodete väljatöötamise mõju liidu elektriturule turu tavatingimustes. Hindamisel võetakse arvesse vajadust, et tippnõudluse vähendamise tooted ei moonutaks põhjendamatult elektriturgude toimimist ega põhjustaks tarbimiskaja teenuste ümbersuunamist tippnõudluse vähendamise toodetele. Komisjon võib kõnealuse hindamise põhjal esitada seadusandliku ettepaneku käesoleva määruse muutmiseks, et võtta tippnõudluse vähendamise tooted kasutusele väljaspool piirkondliku või kogu liitu hõlmava elektrihinnakriisi olukordi.

Artikkel 7b

Spetsiaalne mõõtevahend

1. Ilma et see piiraks direktiivi (EL) 2019/944 artikli 19 kohaldamist, võivad põhivõrguettevõtjad, jaotusvõrguettevõtjad ja asjaomased turuosalised, sealhulgas sõltumatud energiavahendajad lõpptarbija nõusolekul kasutada tarbimiskaja- ja paindlikkusteenuste jälgimiseks ja nendega seotud arveldamiseks andmeid, mis saadakse spetsiaalsetelt mõõtevahenditelt, sealhulgas energiasalvestusüksustest.

Käesoleva artikli kohaldamisel peab spetsiaalsete mõõtevahendite andmete kasutamine olema kooskõlas direktiivi (EL) 2019/944 artiklitega 23 ja 24 ning muu asjakohase liidu õigusega, sealhulgas andmekaitset ja eraelu puutumatust käsitleva õigusega, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2016/679 (*). Kui selliseid andmeid kasutatakse teadusuuringute eesmärgil, siis teave koondatakse ja anonüümitakse.

2. Kui lõpptarbijal ei ole paigaldatud nutiarvestit või kui lõpptarbija nutiarvesti ei esita tarbimiskaja või paindlikkusteenuste osutamiseks vajalikke andmeid, sealhulgas sõltumatu energiavahendaja kaudu, siis põhivõrguettevõtjad ja jaotusvõrguettevõtjad aktsepteerivad võimaluse korral spetsiaalse mõõtevahendi, sealhulgas energia salvestuse andmeid tarbimiskaja- ja paindlikkusteenuste arveldamiseks ning ei diskrimineeri kõnealust lõpptarbijat paindlikkusteenuste hankimisel. Seda kohustust kohaldatakse tingimusel, et järgitakse liikmesriikide poolt lõike 3 kohaselt kehtestatud norme ja nõudeid.

3. Liikmesriigid kehtestavad normid ja nõuded spetsiaalse mõõtevahendi andmete valideerimise protsessi kohta, et kontrollida ja tagada asjakohaste andmete kvaliteeti ja järjepidevust ning koostalitlusvõimet kooskõlas direktiivi (EL) 2019/944 artiklitega 23 ja 24 ning muu asjakohase liidu õigusega.

(*) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus) (ELT L 119, 4.5.2016, lk 1).“

5) Artiklit 8 muudetakse järgmiselt:

a) lõige 1 asendatakse järgmisega:

„1. Määratud elektriturukorraldajad võimaldavad turuosalistel kaubelda energiaga reaalajalähedaselt ning vähemalt piirkonnaüleste tehingute sulgemisajani päevasisesel turul. Alates 1. jaanuarist 2026 on piirkonnaüleste tehingute sulgemisaeg päevasisesel turul mitte rohkem kui 30 minutit enne reaalaega.

1a. Asjaomane reguleeriv asutus võivad asjaomase põhivõrguettevõtja taotlusel teha erandi lõikes 1 sätestatud nõudest kuni 1. jaanuarini 2029. Põhivõrguettevõtja esitab taotluse asjaomasele reguleerivale asutusele. Taotlus sisaldab järgmist:

a) mõjuhinnang, milles võetakse arvesse asjaomaste määratud elektriturukorraldajate ja turuosaliste tagasisidet ja milles näidatakse sellise meetme negatiivset mõju riikliku elektrisüsteemi varustuskindlusele, kulutõhususele, sealhulgas seoses määruse (EL) 2017/2195 kohaste olemasolevate tasakaalustamiskeskkondadega, taastuvenergia lõimimisele ja kasvuhoonegaaside heitele, ning

b) tegevuskava, et lühendada 1. jaanuariks 2029 piirkonnaüleste tehingute sulgemisaega päevasisesel turul 30 minutini enne reaalaega.

1b. Reguleeriv asutus võib asjaomase põhivõrguettevõtja taotlusel teha esimeses lõikes sätestatud nõudest täiendava erandi kuni kaheks ja pooleks aastaks alates punktis 1a osutatud ajavahemiku lõppemisest. Asjaomane põhivõrguettevõtja esitab taotluse asjaomasele reguleerivale asutusele, Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustikule ja ACERile 30. juuniks 2028. Taotlus sisaldab järgmist:

a) uus mõjuhinnang, milles põhjendatakse täiendava erandi vajadust, mis lähtub ohust riikliku elektrisüsteemi turvalisusele, kulutõhususele, taastuvenergia lõimimisele ja kasvuhoonegaaside heitele, võttes arvesse turuosalistelt ja määratud elektriturukorraldajatelt saadud tagasisidet, ning

b) läbivaadatud tegevuskava, et lühendada piirkonnaüleste tehingute sulgemisaega päevasisesel turul 30 minutini enne reaalaega alates kuupäevast, milleks pikendust taotletakse, ja hiljemalt kuupäeval, mille jaoks erandit taotletakse.

ACER esitab arvamuse täiendava erandi piiriülese mõju kohta kuue kuu jooksul alates sellise erandi taotluse saamisest. Enne täiendava erandi taotluse kohta otsuse tegemist võtab asjaomane reguleeriv asutus neid arvamusi arvesse.

1c. Komisjon esitab 1. detsembriks 2027, pärast konsulteerimist määratud elektriturukorraldajate, ENTSO-E, ACERi ja asjaomaste sidusrühmadega, Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande, milles hinnatakse käesoleva artikli kohaselt kehtestatud piirkonnaüleste tehingute sulgemisaja vähendamise rakendamise mõju, kulusid ja tulusid, teostatavust ja praktilisi lahendusi selle edasiseks vähendamiseks, et võimaldada turuosalistel kaubelda energiaga võimalikult lähedal reaalajale. Aruandes võetakse arvesse seda, millist mõju avaldab see elektrisüsteemi turvalisusele, kulutõhususele ning kasule taastuvenergia lõimimisel ja kasvuhoonegaaside heite vähendamisel.“;

b) lõige 3 asendatakse järgmisega:

„3. Määratud elektriturukorraldajad pakuvad järgmise päeva ja päevasisesel turul kauplemiseks tooteid, mis on piisavalt väikesed, kusjuures kõige väiksem pakkumine on 100 kW või alla selle, et kaasata tulemuslikult nõudluse pool, energia salvestamine ja väikesemahuline taastuvenergia, sealhulgas võimaldada tarbijatel vahetult osaleda, muu hulgas agregeerimise kaudu.“

6) Artikkel 9 asendatakse järgmisega:

„*Artikkel 9*

Forvardturud

1. Kooskõlas määrusega (EL) 2016/1719 annavad põhivõrguettevõtjad pikaajalisi ülekandeõigusi või võtavad muid meetmed, et võimaldada turuosalistel, sealhulgas taastuvenergiat kasutavate energiatootmisüksuste omanikel maandada hinnariske, välja arvatud siis, kui pädevate reguleerivate asutuste forvardturu hindamine pakkumispiirkonna piiridel näitab asjaomastes pakkumispiirkondades piisavaid riskimaandusvõimalusi.

2. Pikaajalised ülekandeõigused antakse korrapäraselt, läbipaistvalt, turupõhiselt ja mittediskrimineerivalt ühtse jaotamiskeskkonna kaudu. Pikaajalise piirkonnaülese võimsuse jaotamise sagedus ja lõpptähtajad toetavad liidu forvardturgude tõhusat toimimist.

3. Liidu forvardturgude ülesehitus hõlmab vajalikke vahendeid, et parandada turuosaliste võimet maandada hinnariske elektrienergia siseturul.

4. Hiljemalt 17. jaanuariks 2026 hindab komisjon pärast asjaomaste sidusrühmadega konsulteerimist lõikes 3 osutatud eesmärgi saavutamiseks võetavate võimalike meetmete mõju. Kõnealune mõjuhinnang hõlmab muu hulgas järgmist:

a) pikaajaliste ülekandeõiguste jaotamise sageduse võimalikud muudatused;

b) võimalikud muudatused pikaajaliste ülekandeõiguste lõpptähtaegades, eelkõige lõpptähtaegades, mida on pikendatud vähemalt kolme aastani;

c) võimalikud muudatused pikaajaliste ülekandeõiguste laadis;

d) järelturu tugevdamise viisid, ning

e) piirkondlike virtuaalkeskuste võimalik loomine forvardturgude jaoks.

5. Forvardturgude piirkondlike virtuaalkeskuste puhul hõlmab lõike 4 kohane mõjuhinnang järgmist:

a) piirkondlike virtuaalkeskuste piisav geograafiline ulatus, sealhulgas pakkumispiirkonnad, mis oleksid nende keskuste osaks ning eriolukorrad, kus pakkumispiirkonnad kuuluvad kahe või enama virtuaalkeskuse alla, eesmärgiga maksimeerida hinnakorrelatsiooni võrdlushindade ja piirkondlike virtuaalkeskuste osaks olevate pakkumispiirkondade hindade vahel;

b) liikmesriikide omavahelise elektrivõrkude ühendatuse tase, eelkõige nende liikmesriikide puhul, kelle elektrivõrkude ühendatuse tase on madalam 2020. ja 2030. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/1999 (*) artikli 4 punkti d alapunktis 1 seatud ühendatuse eesmärkidest;

c) forvardturgude piirkondlike virtuaalkeskuste võrdlushindade arvutamise metoodika, mille eesmärk on maksimeerida hinnakorrelatsiooni võrdlushinna ja piirkondliku virtuaalkeskuse osaks olevate pakkumispiirkondade hindade vahel;

d) pakkumispiirkondade võimalus moodustada osa rohkem kui ühest piirkondlikust virtuaalkeskusest;

e) viisid maksimeerida võimalusi kaubelda riskimaandustoodetega, mis viitavad forvardturgude piirkondlikele virtuaalkeskustele, samuti pikaajaliste ülekandeõigustega pakkumispiirkondadest piirkondlikesse virtuaalkeskustesse;

f) viisid tagada, et lõikes 2 osutatud ühtne jaotamiskeskkond pakub pikaajaliste ülekandeõiguste jaotamist ja hõlbustab nendega kauplemist;

g) tagajärjed olemasolevatele valitsustevahelistele kokkulepetele ja nendest tulenevatele õigustele.

6. Käesoleva artikli lõikes 4 osutatud mõju hindamise tulemuste põhjal võtab komisjon hiljemalt 17. juuliks 2026 vastu rakendusakti, et täpsustada meetmeid ja vahendeid käesoleva artikli lõikes 3 osutatud eesmärkide saavutamiseks ning nende meetmete ja vahendite konkreetseid omadusi. Nimetatud rakendusakt võetakse vastu kooskõlas artikli 67 lõikes 2 osutatud kontrollimenetlusega.

7. Määruse (EL) 2016/1719 kohaselt loodud ühtne jaotamiskeskkond toimib üksusena, mis pakub põhivõrguettevõtjate nimel jaotamist ja hõlbustab pikaajaliste ülekandeõigustega kauplemist. See luuakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2017/1132 II lisas (**) osutatud õiguslikus vormis.

8. Kui reguleeriv asutus leiab, et turuosalistel ei ole piisavalt riskimaandusvõimalusi, ning olles konsulteerinud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2014/65/EL (***) artikli 67 kohaselt määratud pädevate asutustega, võib ta juhul, kui forvardturud on seotud kõnealuse direktiivi artikli 4 lõike 1 punktis 15 määratletud finantsinstrumentidega, nõuda elektribörsidelt või põhivõrguettevõtjatelt forvardturgude likviidsuse suurendamiseks lisameetmete, näiteks turutegemise meetmete rakendamist.

9. Liidu konkurentsiõigust ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseid (EL) nr 648/2012 (****) ja (EL) nr 600/2014 (*****) ning direktiivi 2014/65/EL järgides võivad turukorraldajad arendada riskimaanduse forvardtooteid, sealhulgas pikaajalisi riskimaanduse forvardtooteid, et anda turuosalistele, sealhulgas taastuvaid energiaallikaid kasutavate energiatootmisüksuste omanikele võimalus maandada finantsriske, mis tulenevad hinnakõikumistest. Liikmesriigid ei tohi kehtestada nõuet, et sellisel riski maandamisel võib lubada kauplemist üksnes ühe liikmesriigi või pakkumispiirkonna piires.

(*) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 663/2009 ja (EÜ) nr 715/2009, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiive 94/22/EÜ, 98/70/EÜ, 2009/31/EÜ, 2009/73/EÜ, 2010/31/EL, 2012/27/EL ja 2013/30/EL ning nõukogu direktiive 2009/119/EÜ ja (EL) 2015/652 ning tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 525/2013 (ELT L 328, 21.12.2018, lk 1).

(**) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. juuni 2017. aasta direktiiv (EL) 2017/1132 äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta (ELT L 169, 30.6.2017, lk 46).

(***) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta direktiiv 2014/65/EL finantsinstrumentide turgude kohta ning millega muudetakse direktiive 2002/92/EÜ ja 2011/61/EL (ELT L 173, 12.6.2014, lk 349).

(****) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta määrus (EL) nr 648/2012 börsiväliste tuletisinstrumentide, kesksete vastaspoolte ja kauplemisteabehoidlate kohta (ELT L 201, 27.7.2012, lk 1).

(*****) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. mai 2014. aasta määrus (EL) nr 600/2014 finantsinstrumentide turgude kohta ning millega muudetakse määrust (EL) nr 648/2012 (ELT L 173, 12.6.2014, lk 84).“

7) Artiklit 18 muudetakse järgmiselt:

a) lõiked 2 ja 3 asendatakse järgmisega:

„2. Tariifide arvestamise metoodikad peavad:

a) kajastama põhi- ja jaotusvõrguettevõtjate püsikulusid ning neis tuleb võtta arvesse nii kapitali- kui ka tegevuskulusid, et anda asjakohaseid stiimuleid põhi- ja jaotusvõrguettevõtjatele nii lühikeses kui ka pikas perspektiivis, sealhulgas ennetavaid investeeringuid, et suurendada tõhusust, sealhulgas energiatõhusust;

b) soodustama turu lõimimist, taastuvenergia lõimimist ja varustuskindlust;

c) toetama paindlikkusteenuste kasutamist ja võimaldama paindlike ühenduste kasutamist;

d) edendama tõhusaid ja õigeaegseid investeeringuid, sealhulgas lahendusi olemasoleva võrgu optimeerimiseks;

e) hõlbustama energia salvestamist, tarbimiskaja ja nendega seotud teadustööd;

f) aitama kaasa lõimitud riiklikes energia- ja kliimakavades sätestatud eesmärkide saavutamisele, vähendama keskkonnamõju ja suurendama üldsuse heakskiitu ning

g) soodustama innovatsiooni tarbijate huvides sellistes valdkondades nagu digiüleminek, paindlikkusteenused ja võrkudevahelised ühendused, eelkõige selleks, et luua vajalik taristu saavutamaks 2030. aastaks määruse (EL) 2018/1999 artikli 4 punkti d alapunktis 1 sätestatud minimaalse elektrivõrkude ühendatuse eesmärk.

3. Asjakohasel juhul peab tootjatele või lõpptarbijatele või mõlemale kehtestatud tariifide tase andma liidu tasandil asukohapõhiseid investeerimissignaale, näiteks stiimulid tariifisüsteemi kaudu, et vähendada koormuse ümberjaotamist ja elektrivõrgu tugevdamise kulusid, ning võtma arvesse võrgukadusid ja tekkinud ülekandevõime piiratust ning taristuga seotud investeerimiskulusid.“;

b) lõige 8 asendatakse järgmisega:

„8. Ülekande- ja jaotustariifide arvestamise metoodika peab andma põhivõrguettevõtjatele ja jaotusvõrguettevõtjatele stiimuleid oma võrgu kõige kulutõhusamaks käitamiseks ja arendamiseks, muu hulgas teenuste hankimise abil. Selleks aktsepteerivad reguleerivad asutused asjakohaseid kulusid, sealhulgas ennetavate investeeringutega seotud kulusid, ja võtavad neid ülekande- ja jaotustariifides arvesse ning kehtestavad asjakohasel juhul tulemuseesmärgid, et anda põhivõrguettevõtjatele ja jaotusvõrguettevõtjatele stiimul oma võrgus süsteemi üldise tõhususe suurendamiseks, sealhulgas energiatõhususe, paindlikkusteenuste kasutamise ning nutivõrkude ja -arvestisüsteemide arendamise abil.“;

c) lõiget 9 muudetakse järgmiselt:

i) punkt f asendatakse järgmisega:

„f) pärast asjaomaste sidusrühmadega konsulteerimist kindlaks määratavad meetodid, millega tagatakse läbipaistvus tariifide kindlaksmääramisel ja nende struktuuri osas, samuti ennetavad investeeringud, mis on kooskõlas asjaomaste liidu ja riiklike energiaeesmärkidega ning milles võetakse arvesse direktiivi (EL) 2018/2001 kohaselt määratud eelisarendusalasid;“

ii) lisatakse järgmine punkt:

„i) stiimulid tõhusateks investeeringuteks võrkudesse, sealhulgas paindlikkust tagavatesse ressurssidesse ja paindlikesse ühendamislepingutesse.“

8) Artikli 19 lõige 2 asendatakse järgmisega:

„2. Piirkonnaülese võimsuse jaotamisest saadud tulusid kasutatakse esmajärjekorras järgmistel eesmärkidel:

a) jaotatud võimsuse tegeliku kättesaadavuse, kaasa arvatud püsikindluse kompenseerimise tagamiseks;

b) piirkonnaülese võimsuse säilitamiseks või suurendamiseks olemasolevate võrkudevaheliste ühenduste kasutamise optimeerimise kaudu kooskõlastatud parandusmeetmetega, kui see on asjakohane, või võrkudevaheliste ühenduste ülekandevõime piiratuse vähendamiseks tehtavatest võrguinvesteeringutest tulenevate kulude katmiseks; või

c) avamere taastuvelektrijaamade käitajatele hüvitise maksmiseks avamere pakkumispiirkonnas, mis on otse ühendatud kahe või enama pakkumispiirkonnaga, kui avamere taastuvelektri tootmise juurdepääsu ühendatud turgudele on vähendatud nii, et avamere taastuvelektrijaama käitaja ei ole võimeline oma elektritootmisvõimsust turule viima ja kui asjakohasel juhul on selle tulemusena toimunud vastav hinnalangus avamere pakkumispiirkonnas võrreldes olukorraga, kus ei oleks võimsust vähendatud.

Esimese lõigu punktis c osutatud hüvitist kohaldatakse juhul, kui valideeritud võimsusarvutuse tulemuste kohaselt ei ole üks või mitu põhivõrguettevõtjat teinud kättesaadavaks ühenduslepingutes võrkudevahelise ühenduse kohta kokku lepitud võimsust, või ei ole teinud kättesaadavaks kriitiliste võrguelementide võimsust vastavalt artikli 16 lõikes 8 sätestatud võimsuse arvutamise korrale või mitte kumbagi neist. Põhivõrguettevõtjad, kes vastutavad ühendatud turgudele juurdepääsu vähendamise eest, vastutavad avamere taastuvelektrijaamade käitajatele hüvitise maksmise eest. See hüvitis ei ületa aastas kogu võimsusjaotustulu, mis saadakse asjaomaste pakkumispiirkondade vahelistelt võrkudevahelistelt ühendustelt.“

9) Lisatakse järgmine peatükk:

„IIIa PEATÜKK

KONKREETSED INVESTEERIMISSTIIMULID LIIDU CO_2 HEITE VÄHENDAMISE EESMÄRKIDE SAAVUTAMISEKS

Artikkel 19a

Elektriostulepingud

1. Ilma et see piiraks taastuvate energiaallikate edendamist käsitleva direktiivi (EL) 2018/2001 kohaldamist, edendavad liikmesriigid elektriostulepingute kasutuselevõttu, sealhulgas kõrvaldades põhjendamatud takistused ning ebaproportsionaalsed või diskrimineerivad menetlused või tasud, et tagada hinna prognoositavus ja saavutada oma lõimitud riiklikes energia- ja kliimakavades seoses CO_2 heite vähendamise mõõtmega seatud eesmärgid, millele on osutatud määruse (EL) 2018/1999 artikli 4 punktis a, sealhulgas taastuvenergia suhtes, säilitades samal ajal konkurentsivõimelised ja likviidsed elektriturud ning piiriülese kaubanduse.

2. Käesoleva määruse läbivaatamisel vastavalt artikli 69 lõikele 2 hindab komisjon pärast asjaomaste sidusrühmadega konsulteerimist ühe või mitme vabatahtlikult elektriostulepingute jaoks kasutatava liidu turuplatvormi potentsiaali ja praktilisust, sealhulgas nende võimalike platvormide koostoimet muude olemasolevate elektriturupl atvormidega ning elektriostulepingute nõudluse koondamist.

3. Liikmesriigid tagavad koordineeritud viisil, et on olemas sellised instrumendid nagu turuhinnaga tagatissüsteemid, millega vähendatakse elektriostulepingute raames ostja makseviivitusega seotud finantsriske, ning et need on kättesaadavad tarbijatele, kes seisavad silmitsi elektriostulepingute turule sisenemise tõketega ja kes ei ole rahalistes raskustes. Sellised instrumendid võivad muu hulgas hõlmata riigi tagatud turuhinnaga tagatisskeeme, eratagatisi või vahendeid elektriostulepingute nõudluse koondamiseks kooskõlas asjakohase liidu õigusega. Sel eesmärgil tagavad liikmesriigid asjakohase koordineerimise, sealhulgas asjakohaste liidu tasandi vahenditega. Liikmesriigid võivad määrata tarbijakategooriate vahel ja piires mittediskrimineerivaid kriteeriume kasutades kindlaks, millistele tarbijakategooriatele need instrumendid on suunatud.

4. Ilma et see piiraks ELi toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist: kui liikmesriik toetab elektriostulepingute tagatisskeemi, sisaldab see sätteid, millega hoitakse ära likviidsuse vähenemist elektriturgudel, ning sellega ei toetata fossiilkütustest toodetud elektrienergia ostmist. Liikmesriigid võivad otsustada piirata neid tagatisskeeme nii, et need hõlmavad üksnes uue taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri ostmise toetamist, kooskõlas liikmesriigi CO_2 heite vähendamise poliitikaga, sealhulgas eelkõige juhul, kui taastuvelektri ostulepingute turg, nagu see on määratletud direktiivi (EL) 2018/2001 artikli 2 punktis 17, ei ole piisavalt arenenud.

5. Taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergia toetuskavad peavad võimaldama kaasata projekte, mille puhul reserveeritakse osa elektrist müügiks taastuvelektri ostulepingu või muu turupõhise kokkuleppe kaudu, tingimusel et selline kaasamine ei mõjuta turul konkurentsi negatiivselt, eeskätt juhul, kui kaks asjaomases elektriostulepingus osalevat poolt on sama üksuse kontrolli all.

6. Lõikes 5 osutatud toetuskavade väljatöötamisel püüavad liikmesriigid kasutada hindamiskriteeriume, et stimuleerida pakkujaid hõlbustama sisenemistõketest mõjutatud tarbijate juurdepääsu elektriostulepingute turule, tingimusel et see ei mõjuta turul konkurentsi negatiivselt.

7. Elektriostulepingutes määratakse kindlaks tarnete pakkumispiirkond ja vastutus piirkonnaüleste ülekandeõiguste tagamise eest pakkumispiirkonna muutumise korral kooskõlas artikliga 14.

8. Elektriostulepingutes määratakse kindlaks tingimused, mille alusel tarbijad ja tootjad võivad kooskõlas liidu konkurentsiõigusega elektriostulepingutest taganeda, näiteks kohaldatavad taganemistasud ja etteteatamistähtajad.

9. Elektriostulepinguid otseselt mõjutavate meetmete kavandamisel austavad liikmesriigid võimalikke õiguspäraseid ootusi ning võtavad arvesse nende meetmete mõju olemasolevatele ja tulevastele elektriostulepingutele.

10. Komisjon hindab 31. jaanuariks 2026 ja edaspidi iga kahe aasta järel, kas elektriostulepingute turgudel esineb endiselt tõkkeid ja kas need turud on piisavalt läbipaistvad. Komisjon võib koostada konkreetsed suunised selle kohta, kuidas kõrvaldada elektriostulepingute turgudel esinevad tõkked, sealhulgas ebaproportsionaalsed või diskrimineerivad menetlused või tasud.

Artikkel 19b

Vabatahtlikud vormid elektriostulepingute ja nende kontrolli jaoks

1. ACER avaldab oma määruse (EL) 2019/942 artikli 15 lõike 2 kohaselt avaldatava aastaaruande osana iga-aastase hinnangu elektriostulepingute turu kohta liidu ja liikmesriikide tasandil.

2. Hiljemalt 17. oktoobriks 2024 hindab ACER tihedas koostöös asjaomaste institutsioonide ja sidusrühmadega vajadust töötada välja ja anda välja vabatahtlikult kasutatavad elektriostulepingute vormid, mis on kohandatud eri liiki vastaspoolte vajadustele.

Kui hindamisel jõutakse järeldusele, et sellised vabatahtlikult kasutatavad elektriostulepingute vormid on vaja välja töötada ja välja anda, töötab ACER koos määratud elektriturukorraldajatega ja pärast asjaomaste sidusrühmadega konsulteerimist välja sellised vormid, võttes arvesse järgmist:

a) nende lepinguvormide kasutamine on lepingupoolte jaoks vabatahtlik;

b) lepinguvormides tuleb muu hulgas:

i) pakkuda erinevaid lepingu kestusi;

ii) pakkuda erinevaid hinnavalemeid;

iii) võtta arvesse ostja koormusprofiili ja tootja tootmisprofiili.

Artikkel 19c

Liidu tasandi meetmed taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaalu suurendamiseks

Komisjon hindab, kas riiklikke meetmeid täiendavad liidu tasandil võetavad meetmed saavad aidata saavutada liikmesriikide ühise eesmärgi suurendada taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaalu liidu summaarses energia lõpptarbimises 2030. aastaks veel 2,5 % võrra vastavalt direktiivile (EL) 2018/2001. Sellega seoses analüüsib komisjon võimalusi kasutada määruse (EL) 2018/1999 artikli 33 alusel loodud liidu taastuvenergia rahastamismehhanismi selleks, et korraldada liidu tasandil taastuvenergia enampakkumisi vastavalt asjaomasele õigusraamistikule.

Artikkel 19d

Kahesuunaliste hinnavahelepingute vormis otsesed hinnatoetuskavad investeeringuteks

1. Otsesed hinnatoetuskavad investeeringuteks uutesse energiatootmisüksustesse lõikes 4 loetletud allikatest elektri tootmiseks kehtestatakse kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõjuga samaväärsete kavade vormis.

Esimest lõiku kohaldatakse selliste lepingute suhtes, mis on sõlmitud uude tootmisse tehtavate investeeringute soodustamiseks mõeldud otseste hinnatoetuskavade alusel 17. juulil 2027 või hiljem, või kahe või enama pakkumispiirkonnaga seotud avamere hübriidvaraprojektide puhul 17. juulil 2029 või hiljem.

Turuosaliste osalemine otsestes hinnatoetuskavades, mis on kehtestatud kahesuunaliste hinnavahelepingute vormis, ja sama mõjuga samaväärsetes kavades, on vabatahtlik.

2. Kõigi kahesuunaliste hinnavahelepingute vormis kehtestatavate otseste hinnatoetuskavade ja kõigi sama mõjuga samaväärsete kavade väljatöötamisel võetakse eesmärgiks:

a) säilitada energiatootmisüksuse stiimulid tegutseda ja osaleda tõhusalt elektriturgudel, eelkõige selleks, et kajastada turutingimusi;

b) hoida ära toetuskava moonutav mõju energiatootmisüksuse käitamise, toodangu jaotuse ja hooldusega seotud otsustele või pakkumiskäitumisele järgmise päeva, päevasisestel, tugiteenuste ja tasakaalustamisturgudel;

c) tagada miinimumtasu kaitse ja ülemäärase tasu piirmäära taseme kooskõla uue investeeringu maksumusega ja turutuluga, et tagada energiatootmisüksuse pikaajaline majanduslik elujõulisus, vältides samal ajal ülemäärast hüvitamist;

d) hoida ära põhjendamatuid konkurentsi- ja kaubandusmoonutusi siseturul, eelkõige määrates tasu suurused kindlaks avatud, selge, läbipaistva ja mittediskrimineeriva konkurentsipõhise pakkumismenetluse teel, kui sellist konkurentsipõhist pakkumismenetlust ei ole võimalik läbi viia, töötatakse nii kahesuunalised hinnavahelepingud või sama mõjuga samaväärsed kavad kui ka kohaldatavad täitmishinnad välja viisil, mis tagab, et tulude jaotamine ettevõtjatele ei tekita siseturul põhjendamatuid konkurentsi- ja kaubandusmoonutusi;

e) hoida ära selliseid konkurentsi- ja kaubandusmoonutusi siseturul, mis tulenevad tulude jaotamisest ettevõtjatele;

f) hõlmata karistusklausleid, mida kohaldatakse lepingu põhjendamatu ühepoolse ennetähtaegse lõpetamise korral.

3. Kahesuunaliste hinnavahelepingute või sama mõjuga samaväärsete kavade hindamisel ELi toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 alusel tagab komisjon vastavuse lõike 2 kohastele väljatöötamise põhimõtetele.

4. Lõiget 1 kohaldatakse selliste investeeringute suhtes, mis tehakse uude järgmistest allikatest saadud elektri tootmisse:

a) tuuleenergia;

b) päikeseenergia;

c) geotermiline energia;

d) hüdroenergia ilma veehoidlata;

e) tuumaenergia.

5. Kahesuunaliste hinnavahelepingute ja sama mõjuga samaväärsete kavade vormis otsestest hinnatoetuskavadest, millele on osutatud lõikes 1, saadav mis tahes tulu või selle tuluga rahalises väärtuses samaväärne summa jaotatakse lõpptarbijatele.

Olenemata esimeses lõigus sätestatust võib tulu või selle tuluga rahalises väärtuses samaväärset summat kasutada ka selleks, et rahastada otseste hinnatoetuskavade kulusid või lõpptarbijate elektrikulude vähendamiseks tehtavaid investeeringuid.

Tulu jaotamine lõpptarbijatele kavandatakse nii, et sellega säilitatakse stiimulid vähendada oma tarbimist või nihutada seda ajale, mil elektrihind on madal, ning ei kahjustata elektritarnijate vahelist konkurentsi.

6. Kooskõlas direktiivi (EL) 2018/2001 artikli 4 lõike 3 kolmanda lõiguga võivad liikmesriigid vabastada väikesemahulised taastuvenergia käitised ja näidisprojektid käesoleva artikli lõike 1 kohasest kohustusest.

Artikkel 19e

Paindlikkusvajaduste hindamine

1. Hiljemalt üks aasta pärast seda, kui ACER on metoodika lõike 6 kohaselt heaks kiitnud, ning seejärel iga kahe aasta tagant võtab reguleeriv asutus või liikmesriigi määratud muu asutus või üksus vastu aruande vähemalt järgmiseks viieks kuni kümneks aastaks riigi tasandil prognoositud paindlikkusvajaduste kohta, pidades silmas vajadust saavutada kulutõhusalt energiavarustuse kindlus ja usaldusväärsus ning vähendada elektrisüsteemi CO_2 heidet, võttes arvesse muutlike taastuvate energiaallikate ja eri sektorite lõimimist ning elektrituru ühendatust, sealhulgas võrkudevahelise ühenduse eesmärke ja piiriülese paindlikkuse võimalikku kättesaadavust.

Esimeses lõigus osutatud aruanne

a) on kooskõlas Euroopa ressursside piisavuse hinnangu ja riiklike ressursside piisavuse hinnangutega, mis koostatakse artiklite 23 ja 24 kohaselt;

b) põhineb asjaomase liikmesriigi põhivõrguettevõtjate ja jaotusvõrguettevõtjate poolt lõike 4 kohaselt esitatud andmetel ja analüüsidel ning koostatakse kasutades lõike 4 kohast ühtset metoodikat, ja kui see on põhjendatud, täiendavaid andmeid ja analüüse.

Kui liikmesriik on esimeses lõigus osutatud aruande vastuvõtmiseks määranud põhivõrguettevõtja või muu üksuse, kiidab reguleeriv asutus aruande heaks või muudab seda.

2. Lõikes 1 osutatud aruandes tehakse vähemalt järgmist:

a) hinnatakse erinevaid, vähemalt hooajalisi ning päeva- ja tunnipõhiseid paindlikkusvajadusi taastuvatest allikatest toodetud elektri lõimimiseks elektrisüsteemi, muu hulgas hinnatakse erinevaid eeldusi seoses elektri turuhindadega, tootmisega ja nõudlusega;

b) võetakse arvesse mittefossiilsete paindlikkusressursside, näiteks tarbimiskaja ja energia salvestamise, sealhulgas agregeerimise ja võrkudevaheliste ühenduste potentsiaali selle vajaduse täitmiseks nii ülekande- kui ka jaotustasandil;

c) hinnatakse turu paindlikkuse tõkkeid ning pannakse ette asjakohaseid leevendusmeetmeid ja stiimuleid, sealhulgas regulatiivsete tõkete kõrvaldamiseks ning turgude ja süsteemi käitamise teenuste või toodete parandamiseks;

d) hinnatakse elektri ülekande- ja jaotusvõrkude digitaliseerimise panust ning

e) võetakse arvesse sellise paindlikkuse allikaid, mille kättesaadavust eeldatakse teistes liikmesriikides.

3. Iga liikmesriigi põhivõrguettevõtjad ja jaotusvõrguettevõtjad esitavad reguleerivale asutusele või lõike 1 kohasele muule määratud asutusele või üksusele lõikes 1 osutatud aruande koostamiseks vajalikud andmed ja analüüsid. Kui see on nõuetekohaselt põhjendatud, võib reguleeriv asutus või lõike 1 kohane muu määratud asutus või üksus nõuda, et asjaomased põhivõrguettevõtjad ja jaotusvõrguettevõtjad esitaksid aruande jaoks täiendavat teavet lisaks lõikes 4 osutatule. Põhivõrguettevõtjad või jaotusvõrguettevõtjad koordineerivad koos maagaasisüsteemi haldurite ja vesinikusüsteemi halduritega asjakohase teabe kogumist, kui see on käesoleva artikli kohaldamiseks vajalik.

4. Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustik ja ELi jaotusvõrguettevõtjate üksus koordineerivad põhivõrguettevõtjate ja jaotusvõrguettevõtjate tööd seoses lõike 3 kohaselt esitatavate andmete ja analüüsidega. Nad teevad eelkõige järgmist:

a) määravad kindlaks nende andmete liigi ja vormingu, mida põhivõrguettevõtjad ja jaotusvõrguettevõtjad peavad reguleerivatele asutustele või muule lõike 1 kohasele määratud asutusele või üksusele esitama;

b) töötavad välja metoodika, mille alusel põhivõrguettevõtjad ja jaotusvõrguettevõtjad analüüsivad paindlikkusvajadusi, võttes arvesse vähemalt järgmist:

   i) kõiki kättesaadavaid paindlikkusallikaid kulutõhusal viisil eri ajavahemikes, sealhulgas teistes liikmesriikides;

   ii) kavandatavaid investeeringuid võrkudevahelistesse ühendustesse ja paindlikusse ülekande ja jaotamise tasandil ning

   iii) vajadust vähendada elektrisüsteemi CO_2 heidet, et saavutada liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärgid, mis on määratletud määruse (EL) 2018/1999 artikli 2 punktis 11, ning 2050. aasta kliimaneutraalsuse eesmärk, mis on sätestatud määruse (EL) 2021/1119 artiklis 2, kooskõlas ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni (*) alusel vastu võetud Pariisi kokkuleppega.

Esimese lõigu punktis b osutatud metoodika sisaldab suunavaid kriteeriume selle kohta, kuidas hinnata erinevate paindlikkusallikate suutlikkust katta paindlikkusvajadusi.

5. Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustik ja Euroopa jaotusvõrguettevõtjate üksus teevad põhivõrguettevõtjate ja jaotusvõrguettevõtjate tegevuse koordineerimisel seoses lõike 4 kohaste andmete ja analüüside esitamisega omavahel tihedat koostööd.

6. Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustik ja ELi jaotusvõrguettevõtjate üksus esitavad hiljemalt 17. aprilliks 2025 ACERile ühiselt ettepaneku reguleerivale asutusele või lõike 1 kohasele muule määratud asutusele või üksusele esitatavate andmete liigi ja vormingu ning lõikes 4 osutatud, paindlikkusvajaduste analüüsimise metoodika kohta. ACER kiidab ettepaneku heaks või muudab seda kolme kuu jooksul alates ettepaneku kättesaamisest. Muutmissoovi korral konsulteerib ACER enne muudatuste vastuvõtmist elektrivaldkonna koordineerimise rühma, Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustiku ja ELi jaotusvõrguettevõtjate üksusega. Vastuvõetud ettepanek avaldatakse ACERi veebisaidil.

7. Reguleeriv asutus või lõike 1 kohane muu asutus või üksus esitab lõikes 1 osutatud aruanded komisjonile ja ACERile ja avaldab need. ACER esitab 12 kuu jooksul pärast nende aruannete kättesaamist aruande, milles neid analüüsitakse ja antakse soovitusi reguleeriva asutuse või lõike 1 kohase muu asutuse või üksuse järeldustega seotud piiriülese tähtsusega küsimuste kohta, sealhulgas soovitused mittefossiilsete paindlikkusressursside turule sisenemise tõkete kõrvaldamiseks.

Piiriülese tähtsusega küsimuste hulgas hindab ACER järgmist:

a) kuidas paremini lõimida omavahel käesoleva artikli lõikes 1 osutatud paindlikkusvajaduste analüüs artikli 23 kohase Euroopa ressursside piisavuse hindamise metoodikaga ning kogu liitu hõlmava kümneaastase võrgu arengukava metoodikaga, tagades nendevahelise kooskõla;

b) järgmiseks viieks kuni kümneks aastaks liidu tasandil prognoositud elektrisüsteemi paindlikkusvajadused ja majanduslikult kättesaadav potentsiaal, võttes arvesse riiklikke aruandeid;

c) võimalik täiendavate meetmete kasutuselevõtt, et vallandada elektriturgudel ja süsteemi käitamisel paindlikkuspotentsiaal.

Teise lõigu punktis a osutatud analüüsi tulemusi võib arvesse võtta kõnealuses punktis osutatud metoodikate edasisel läbivaatamisel kooskõlas asjaomaste liidu õigusaktidega.

Kliimamuutusi käsitlev Euroopa teadusnõukogu võib omal algatusel anda ACERile nõu selle kohta, kuidas tagada kooskõla liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkidega ja 2050. aasta kliimaneutraalsuse eesmärgiga.

8. Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustik ajakohastab kogu liitu hõlmavat võrgu arengukava, et lisada sellesse lõikes 1 osutatud paindlikkusvajaduste hindamise riiklike aruannete tulemused. Põhivõrguettevõtjad ja jaotusvõrguettevõtjad võtavad neid aruandeid oma võrgu arengukavades arvesse.

Artikkel 19f

Mittefossiilse paindlikkuse soovituslik riiklik eesmärk

Hiljemalt kuus kuud pärast käesoleva määruse artikli 19c lõike 1 kohase aruande esitamist määratleb iga liikmesriik selle aruande põhjal soovitusliku riikliku eesmärgi mittefossiilse paindlikkuse jaoks, sealhulgas nii tarbimiskaja kui ka energia salvestamise vastavad konkreetsed panused sellesse eesmärki. Liikmesriigid võivad kõnealuse eesmärgi saavutada, kasutades mittefossiilse paindlikkuse puhul kindlaks tehtud potentsiaali, kõrvaldades tuvastatud turutõkked või kasutades käesoleva määruse artiklis 19g osutatud mittefossiilse paindlikkuse toetuskavasid. Kõnealust soovituslikku riiklikku eesmärki, sealhulgas tarbimiskaja ja energia salvestamise vastavaid konkreetseid panuseid sellesse eesmärki ning selle saavutamise meetmeid kajastatakse ka liikmesriikide lõimitud riiklikes energia- ja kliimakavades seoses energia siseturu mõõtmega kooskõlas määruse (EL) 2018/1999 artiklitega 3, 4 ja 7 ning nende lõimitud riiklikes energia- ja kliimaalastes eduaruannetes kooskõlas sama määruse artikliga 17. Liikmesriigid võivad enne käesoleva määruse artikli 19e lõike 1 kohase aruande vastuvõtmist määratleda esialgsed soovituslikud eesmärgid.

Määruse (EL) 2018/1999 artikli 9 kohase hindamise järel esitab komisjon pärast liikmesriikide poolt käesoleva artikli lõike 1 kohaselt määratletud ja teatatud riikliku soovitusliku eesmärgi teadasaamist Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande, milles hinnatakse riiklikke aruandeid.

Liikmesriikide edastatud esimese teabe põhjal koostatud aruande järelduste alusel võib komisjon koostada liidu paindlikkusstrateegia, milles keskendutakse eelkõige tarbimiskajale ja energia salvestamisele, et hõlbustada nende kasutuselevõttu, mis on kooskõlas liidu 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärkidega ning 2050. aasta kliimaneutraalsuse eesmärgiga. Selle liidu paindlikkusstrateegiaga koos võib asjakohasel juhul esitada seadusandliku ettepaneku.

Artikkel 19g

Mittefossiilse paindlikkuse toetuskavad

1. Kui investeeringud mittefossiilsesse paindlikkusse ei ole piisavad, et saavutada artikli 19f kohaselt määratletud soovituslikku riiklikku eesmärki või asjakohasel juhul esialgseid soovituslikke riiklikke eesmärke, võivad liikmesriigid kasutada paindlikkuse toetuskavasid, mis seisnevad maksetes mittefossiilse paindlikkuse saadaoleva võimsuse eest, ilma et see piiraks artiklite 12 ja 13 kohaldamist. Liikmesriigid, kes kasutavad reservvõimsuse mehhanismi, kaaluvad reservvõimsuse mehhanismide ülesehituses vajalike kohanduste tegemist, et edendada mittefossiilse paindlikkuse, nagu tarbimiskaja ja energia salvestamine, kaasamist, ilma et see piiraks nende liikmesriikide võimalust kasutada käesolevas lõikes osutatud mittefossiilse paindlikkuse toetuskavasid.

2. Liikmesriikide võimalus kohaldada käesoleva artikli lõike 1 kohaseid mittefossiilse paindlikkuse toetusmeetmeid ei takista neil kasutada muid vahendeid nende artikli 19f kohaselt määratletud soovituslike riiklike eesmärkide saavutamiseks.

Artikkel 19h

Mittefossiilse paindlikkuse toetuskavade koostamise põhimõtted

Mittefossiilse paindlikkuse toetuskavades, mida liikmesriigid kasutavad kooskõlas artikli 19g lõikega 1, täidetakse järgmised tingimused:

a) ei minda kaugemale sellest, mis on vajalik soovitusliku riikliku eesmärgi või asjakohasel juhul artikli 19f kohaselt määratletud esialgse soovitusliku riikliku eesmärgi saavutamiseks kulutõhusal viisil;

b) piirdutakse uute investeeringutega mittefossiilsetesse paindlikkusressurssidesse, nagu tarbimiskaja ja energia salvestamine;

c) püütakse võtta arvesse asukohakriteeriume, tagamaks, et investeeringud uude võimsusse tehakse optimaalsetes asukohtades;

d) ei anta signaali fossiilkütusel põhineva tootmise alustamiseks mõõtmispunkti taga;

e) valitakse võimsusepakkujad avatud, läbipaistva, konkurentsipõhise, vabatahtliku, mittediskrimineeriva ja kulutõhusa protsessi abil;

f) hoitakse ära elektriturgude tõhusa toimimise põhjendamatud moonutused, sealhulgas säilitades tõhusa toimimise stiimulid ja hinnasignaalid, ning avatus hinnakõikumistele ja tururiskile;

g) pakutakse stiimuleid elektriturgude lõimimiseks turupõhisel ja turule reageerival viisil, hoides samal ajal ära elektriturgude tarbetuid moonutusi ning võttes arvesse võimalikke süsteemi lõimimise kulusid ning võrgu ülekoormust ja stabiilsust;

h) nähakse ette elektriturgudel osalemise miinimumtase seoses aktiveeritud energiaga, mille puhul võetakse arvesse paindlikkust andva vara tehnilisi iseärasusi;

i) nähakse ette asjakohaste karistuste kohaldamine selliste võimsusepakkujate suhtes, kes ei järgi punkti h kohast elektriturgudel osalemise miinimumtaset või punktis f osutatud tõhusa toimimise stiimuleid ja hinnasignaale;

j) edendatakse selliste ressursside, millega on võimalik tagada nõutav tehniline tase, piiriülese kaasamise võimaldamist, kui kulude-tulude analüüs seda toetab.

(*) ELT L 282, 19.10.2016, lk 4.“

10) Artiklit 21 muudetakse järgmiselt:

a) lõige 1 asendatakse järgmisega:

„1. Liikmesriigid võivad käesoleva määruse artikli 20 lõikes 3 osutatud meetmete rakendamisel vastavalt ELi toimimise lepingu artiklitele 107, 108 ja 109 võtta kasutusele reservvõimsuse mehhanismid.“;

b) lõige 7 jäetakse välja;

c) lõige 8 asendatakse järgmisega:

„8. Komisjon kiidab reservvõimsuse mehhanismid heaks kuni kümneks aastaks. Nendele eraldatud võimsuste summat vähendatakse artikli 20 lõikes 3 osutatud rakenduskavade alusel. Pärast reservvõimsuse mehhanismi kasutuselevõttu jätkavad liikmesriigid rakenduskava kohaldamist.“

11) Artikli 22 lõike 1 punkt a jäetakse välja.

12) Artikli 37 lõike 1 punkt a asendatakse järgmisega:

„a) koordineeritud võimsusarvutus vastavalt metoodikale, mis on töötatud välja määrusega (EÜ) 2016/1719 kehtestatud võimsuse forvardturul jaotamise suuniste, määrusega (EÜ) 2015/1222 kehtestatud võimsuse jaotamise ja ülekandevõime piiratuse juhtimise suuniste ning määrusega (EL) 2017/2195 kehtestatud elektrisüsteemi tasakaalustamise suuniste kohaselt;“.

13) Artiklisse 50 lisatakse järgmine lõige:

„4a. Põhivõrguettevõtjad avaldavad avalikku julgeolekut ja andmete konfidentsiaalsust arvesse võttes läbipaistval viisil selge ja suure ruumilise detailsusega teabe oma tegevuspiirkondades uute ühenduste jaoks saadaoleva võimsuse kohta, sealhulgas võimsuse kohta, mille puhul ühendustaotluse menetlemine on pooleli, ja paindliku ühenduse loomise võimalikkuse kohta ülekoormatud piirkondades. Avaldamine peab hõlmama teavet uute ühenduste jaoks saadaoleva võimsuse arvutamise kriteeriumide kohta. Põhivõrguettevõtjad ajakohastavad seda teavet korrapäraselt, vähemalt kord kuus.

Põhivõrguettevõtjad annavad võrgukasutajatele selget ja läbipaistvat teavet nende ühendustaotluste seisu ja menetlemise kohta, sealhulgas asjakohasel juhul teavet paindlike ühendamislepingute kohta. Nad esitavad sellise teabe kolme kuu jooksul alates taotluse esitamisest. Kui taotletud ühendust ei ole võimaldatud, kuid sellest ei ole ka lõplikult keeldutud, ajakohastab põhivõrguettevõtja seda teavet korrapäraselt, vähemalt kord kvartalis.“

14) Artiklisse 57 lisatakse järgmine lõige:

„3. Jaotusvõrguettevõtjad ja põhivõrguettevõtjad teevad üksteisega koostööd, avaldades järjepidevalt teavet oma vastavates tegevuspiirkondades uute ühenduste jaoks saadaoleva võimsuse kohta nii, et see tagab piisavalt üksikasjaliku nähtavuse uute energiaprojektide arendajatele ja teistele võimalikele võrgukasutajatele.“

15) Artiklit 59 muudetakse järgmiselt:

a) lõike 1 punkt b asendatakse järgmisega:

„b) võimsuse jaotamise ja ülekandevõime piiratuse juhtimise normid vastavalt käesoleva määruse artiklitele 7–10, 13–17, 19 ja 35–37 ning direktiivi (EL) 2019/944 artiklile 6, sealhulgas normid, mis käsitlevad järgmise päeva, päevasisese ja forvardturu võimsuse jaotamise arvestamise metoodikat ja menetlusi, võrgumudeleid, pakkumispiirkonna struktuuri, koormuse ümberjaotamist ja vahetuskauba tegemist, kauplemisalgoritme, ühtset järgmise päeva ja päevasisese turu mehhanismi, erinevaid juhtimisvõimalusi, jaotatud piirkonnaülese võimsuse püsikindlust, käesoleva määruse artikli 9 lõikes 3 osutatud vahendite üksikasju ja eriomadusi, lähtudes sama artikli lõigetes 4 ja 5 täpsustatud elementidest, pikaajaliste rahaliste ülekandeõiguste jaotamist ja nendega kauplemise hõlbustamist ühtse jaotamiskeskkonna poolt ning selliste pikaajaliste ülekandeõiguste sagedust, lõpptähtaegu ja eripära, riski maandamist piirkonnaülese ülekande korral, määramise menetlusi, võimsuse jaotamise ja ülekandevõime piiratuse juhtimise kulude katmist ning avamere taastuvelektrijaamade käitajatele võimsuse vähendamise eest hüvitise maksmise metoodikat;“

b) lõike 2 punkt a asendatakse järgmisega:

„a) võrguühenduste normid, sealhulgas normid, mis käsitlevad ülekandevõrguühendusega tarbimisüksuste ühendamist, ülekandevõrguühendusega jaotusüksuste ja jaotussüsteemide ühendamist, selliste tarbimisseadmete ühendamist, mida kasutatakse tarbimiskaja osutamiseks, elektritootmisüksuste ja muude võrgukasutajate võrku ühendamise nõuded, nõuded alalisvoolu kõrgepinge võrguühenduste kohta, nõuded alalisvooluühendusega energiapargimoodulite ja alalisvooluülekandesüsteemi vastasotsa muundurjaamade kohta ning võrguühenduse kasutuselevõtust teavitamise menetlused;“

16) Artiklisse 64 lisatakse järgmised lõiked:

„2a. Erandina artikli 6 lõigetest 9, 10 ja 11 võivad Eesti, Läti ja Leedu sõlmida tasakaalustamisvõimsuse finantslepinguid kuni viis aastat enne tasakaalustamisvõimsuse pakkumise algust. Sellised lepingud ei kesta kauem kui kaheksa aastat pärast seda, kui Eesti, Läti ja Leedu on ühinenud Mandri-Euroopa sünkroonalaga.

Eesti, Läti ja Leedu reguleerivad asutused võivad lubada oma põhivõrguettevõtjatel jaotada piirkonnaülest võimsust turupõhises protsessis, nagu on sätestatud määruse (EL) 2017/2195 artiklis 41, mahupiiranguteta kuni kuus kuud pärast päeva, mil koosoptimeerimisega jaotamine saab täielikult rakendatud ja hakkab toimima vastavalt kõnealuse määruse artikli 38 lõikele 3.

2b. Erandina artikli 22 lõike 4 punktist b võivad liikmesriigid taotleda, et tootmisvõimsuse, mille tööstuslikku tootmist alustati enne 4. juulit 2019 ja mille puhul tekib heitmena enam kui 550 g fossiilkütustest pärinevat CO_2 kWh elektri kohta ja keskmiselt enam kui 350 kg fossiilkütustest pärinevat CO_2 aastas ühe kW ülesseatud elektrivõimsuse kohta, võib tingimusel, et järgitakse ELi toimimise lepingu artikleid 107 ja 108, erandkorras hõlmata kohustusega või võib see saada makseid või selle suhtes võtta kohustust makse tegemiseks tulevikus, pärast 1. juulit 2025, sellise reservvõimsuse mehhanismi alusel, mille komisjon on heaks kiitnud enne 4. juulit 2019.

2c. Komisjon hindab lõikes 2b osutatud taotluse mõju kasvuhoonegaaside heitele. Komisjon võib teha erandi pärast lõikes 2d osutatud aruande hindamist, kui on täidetud järgmised tingimused:

a) asjaomane liikmesriik on 4. juulil 2019 või pärast seda viinud vastavalt artiklile 22 ja tarneperioodiks pärast 1. juulit 2025 läbi konkurentsipõhise pakkumismenetluse, mille eesmärk on tagada artikli 22 lõike 4 nõuetele vastavate võimsusepakkujate võimalikult suur osalemine;

b) käesoleva lõike punktis a osutatud konkurentsipõhise pakkumismenetluse raames pakutava võimsuse kogus ei ole piisav, et lahendada artikli 20 lõike 1 kohaselt tuvastatud piisavusega seotud probleem kõnealuse pakkumismenetlusega hõlmatud tarneperioodiks;

c) tootmisvõimsus, mille puhul tekib heitmena enam kui 550 g fossiilkütustest pärit CO_2 kWh elektri kohta, on hõlmatud kohustusega või saab makseid või selle suhtes võetakse kohustus makse tegemiseks tulevikus kuni ühe aasta pikkuse ajavahemiku jooksul ja tarneperioodi jooksul, mis ei kesta kauem kui tehtud erand, ning see hangitakse täiendava hankemenetluse teel, mis vastab kõigile artikli 22 nõuetele, välja arvatud lõike 4 punktis b sätestatud nõuded, ning üksnes sellise võimsuse koguse puhul, mis on käesoleva lõike punktis b osutatud piisavuse probleemi lahendamiseks vajalik.

Käesoleva lõike kohast erandit võib kohaldada kuni 31. detsembrini 2028, tingimusel et selles lõikes sätestatud tingimused on täidetud kogu erandi kehtivusaja jooksul.

2d. Lõikes 2b osutatud erandi taotlusega koos esitatakse liikmesriigi aruanne, mis sisaldab järgmist:

a) hinnang erandi mõju kohta kasvuhoonegaaside heitele ning taastuvenergiale üleminekule, paindlikkuse suurendamisele, energia salvestamisele, elektromobiilsusele ja tarbimiskajale;

b) kava, mis sisaldab vahe-eesmärke selleks, et loobuda erandi kehtivuse lõppemise kuupäevaks lõikes 2b osutatud tootmisvõimsuse kaasatusest reservvõimsuse mehhanismidesse, sealhulgas plaan vajaliku asendusvõimsuse hankimiseks kooskõlas taastuvenergia üldise osakaalu riikliku soovitusliku trajektooriga ning hinnang investeerimistõketele, millest tingituna ei ole lõike 2c punktis a osutatud konkurentsipõhise pakkumismenetluse raames piisavalt pakkumisi.“

17) Artiklit 69 muudetakse järgmiselt:

a) lõige 2 asendatakse järgmisega:

„2. Komisjon vaatab käesoleva määruse läbi hiljemalt 30. juunil 2026 ja esitab kõnealuse läbivaatamise põhjal Euroopa Parlamendile ja nõukogule põhjaliku aruande, lisades aruandele asjakohasel juhul seadusandliku akti ettepaneku.

Komisjoni aruandes hinnatakse muu hulgas järgmist:

a) lühiajaliste elektriturgude praeguse struktuuri ja toimimise tõhusus, sealhulgas kriisi- või hädaolukordades, ning üldisemalt võimalikud ebatõhusused elektrienergia siseturu osas ning erinevad võimalused võimalike parandusmeetmete ja vahendite kasutuselevõtuks kriisi- või hädaolukordades, pidades silmas rahvusvahelise tasandi kogemusi ning elektrienergia siseturu arengut ja uusi suundumusi;

b) kehtiva jaotusvõrke käsitleva liidu õigus- ja finantsraamistiku sobivus liidu taastuvenergia ja energia siseturu eesmärkide täitmiseks;

c) kooskõlas artikliga 19a ühe või mitme vabatahtlikult elektriostulepingute jaoks kasutatava liidu turuplatvormi loomise potentsiaal ja praktilisus, sealhulgas nende võimalike platvormide koostoime muude olemasolevate elektrituruplatvormidega ning elektriostulepingute nõudluse koondamine.“;

b) lisatakse järgmine lõige:

„3. Komisjon esitab hiljemalt 17. jaanuariks 2025 Euroopa Parlamendile ja nõukogule üksikasjaliku aruande, milles hinnatakse võimalusi IV peatüki kohase reservvõimsuse mehhanismi kohaldamismenetluse ühtlustamiseks ja lihtsustamiseks, et liikmesriigid saaksid piisavusega seotud probleeme aegsasti lahendada. Sellega seoses nõuab komisjon, et ACER muudaks vastavalt sellele, mis on asjakohane, artiklis 23 osutatud Euroopa ressursside piisavuse hindamise metoodikat kooskõlas artiklitega 23 ja 27.

Komisjon esitab hiljemalt 17. aprilliks 2025 pärast liikmesriikidega konsulteerimist ettepanekud reservvõimsuse mehhanismide hindamise lihtsustamiseks vastavalt sellele, mis on asjakohane.“

18) Lisatakse järgmine artikkel:

„*Artikkel 69a*

Koostoime liidu finantsalaste õigusaktidega

Käesolev määrus ei piira määruste (EL) nr 648/2012, (EL) nr 600/2014 ja direktiivi 2014/65/EL kohaldamist seoses turuosaliste või -korraldajate tegevusega, mis on seotud finantsinstrumentidega, nagu need on määratletud direktiivi 2014/65/EL artikli 4 lõike 1 punktis 15.“

19) I lisa punkt 1.2 asendatakse järgmisega:

„1.2. Koordineeritud võimsusarvutus tehakse kõigi jaotamisperioodide kohta.“

Artikkel 3

Jõustumine

Käesolev määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.

Brüssel, 13. juuni 2024

Euroopa Parlamendi nimel	*Nõukogu nimel*
eesistuja	*eesistuja*
R. METSOLA	H. LAHBIB